

Eestirootslane

ESTLANDSSVENSK

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse häälekandja

2/2025

Estlandssvenskarnas Kulturförvaltningens tidskrift

Aiboland,

Eestirootslane on Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse ajakiri ja kajastab eestirootsi kultuuri siin- ja sealpool Läänemerd.

Ajakiri ilmub digitaalselt neli korda aastas ja on leitav kodulehel.

Estlandssvensk är Estlands-svenskarnas Kulturförvaltningens tidskrift och återspeglar den estlandssvenska kulturen på båda sidor av Östersjön.

Tidskriften utkommer digitalt fyra gånger om året och finns tillgänglig på hemsidan.

Koduleht/hemsida:

www.visitaiboland.ee

Ajakirjas avaldatud sisu ei tarvitse kajastada kultuuriomavalitsuse seisukohti. Tekstide tõlkimisel on kasutatud tehisintellekti abi.

Innehållet i tidskriften speglar inte alltid kulturförvaltningens ståndpunkter. Texter har översatts med hjälp av artificiell intelligens.

Toimetaja/redaktör:

Jana Stahl

Kujundus/formgivning:

Piret Miina Roberg

Keeletoimetaja:

Berit Nuka

Kaanefoto/omslagsfoto:

Piret Miina Roberg

Kaastööd/bidrag:

info@eestirootslane.ee

ISSN 2000-2416

Pakri erinumber

Hea lugeja, sinu ees on ajakirja Eestirootslane erinumber, mis sisaldab lugusid Pakri saartest – nn Pakri erinumber.

Aibolandi aastal, mis kestab sama kaua (25.05.2025–26.06.2026), kui on avatud Eesti Rahva Muuseumis näitus „Randunud ja juurdunud”, toome igas numbris fookusesse ühe ajaloolise asuala. Lisaks kirjeldame viimastes ajakirjanumbrites neid asualasid, kus rannarootslaste kogukond segunes ülejäänud elanikkonnaga või lahkus hoopis sealt, ning räägime nende kogukondadega nende pärandist ja jutustame nende paikade ajaloost.

Oleme ajakirja juures rakendanud tasuta tööjõudu, sest meie ressursid on sellel aastal piiratumad ja palume vabandust, kui uus vabatahtlik teeb tõlkes vigu. AI ei ole täiuslik, kuid võimaldab meil parandada puudujääki eelarves. Vabatahtlikult (loe: tasuta) toimetab ajakirja tekste Berit Nuka, et suuremad vead kõrvaldada. Võimalik, et järgmisel aastal kaasame uuesti tõlketöödel inimtööjõudu, kui rahaline olukord paraneb. Pingutame selle nimel, et see nii oleks.

Võib-olla märkasid, et ajakiri on muutnud pisut suunda – soovime sinuni tuua pärandi selliselt, et see oleks, saaks või võiks olla osa sinu igapäevast ja identiteedist selle elaval kujul. Aeg-ajalt satub ajakirja ka uurimusi ja muud põnevad, millel ehk otsene side elava kultuuriga puudub, kuid teadmised erinevatel teemadel täiendavad meie arusaamu ajaloost, uskumustest, suundumustest ning on samuti väga väärtuslikud.

Soovime, et tunneksid uhkust oma juurte üle ja oskaksid rohkem kõikvõimalikel teemadel kaasa rääkida!

Rågö-specialnummer

Kära läsare, du håller i en specialutgåva av tidskriften Estlandssvensk – ett nummer tillägnat Rågöarna.

Under Aiboåret (25.5.2025–26.6.2026), som löper parallellt med utställningen ”De som steg i land och slog rot” på Estlands Nationalmuseum, lyfter vi i varje nummer fram ett historiskt bopättningsområde. I de senaste numren beskriver vi också områden där estlandssvenska samhällen blandades med övrig befolkning eller lämnade platsen helt, och samtalar med dessa samhällen om deras arv och platsens historia.

Vi har i år tagit hjälp av frivilliga krafter i tidskriftsarbetet, eftersom våra resurser är mer begränsade. Vi ber om överseende om vår nya översättarhjälp gör misstag – AI är inte perfekt, men hjälper oss att fylla budgetluckor. Texterna granskas ideellt (läs: utan ersättning) av Berit Nuka för att rätta större fel. Nästa år hoppas vi kunna anlita mänskliga översättare igen, om den ekonomiska situationen tillåter. Vi arbetar för att det ska bli möjligt.

Kanske har du märkt att tidskriften har tagit en ny riktning – vi vill föra arvet närmare dig, så att det kan vara, bli eller kännas som en levande del av din vardag och identitet. Då och då publicerar vi också forskning och andra spännande ämnen, som kanske inte direkt berör levande kultur, men som ändå berikar vår förståelse för historia, föreställningar och förändringar – och som är mycket värdefulla.

Vi önskar att du känner stolthet över dina rötter och att du känner dig stärkt i att delta i samtal om alla möjliga ämnen!

Jaanipäevamälestused
Pakri saartelt

4–5

Midsommarminnen
från Rågöarna

Näituse "Rannarootslased.
Randunud ja juurdunud" avamine

6–7

Utställningen "Estlandssvenskar.
De som steg i land och slog rot"
öppnades

Pakri pulm

10–11

Rågöbröllop

Persoon:
Juta Holst

12–15

Person:
Juta Holst

Pakri pulm

16–17

Kuidas tähistati Pakri
saartel kadripäeva?

18–19

Hur firades
Katarinadagen på Rågöarna?

Üle-eestiline rootsi keele
laager põhikooli õpilastele

20–21

Sommarläger i svenska för
grundskoleelever från hela Estland

Vormsi kirst – uus
ja vajalik traditsioon

22–25

Ormsökistan –
en ny och behövd tradition

Kalender

27 / 44

Kalender

Väike-Pakri kabelitorni
ja Suur-Pakri kabeli
restaureerimine

28–29

Restaureringen
av Lilla Rågö kapelltorn
och Stora Rågö kapell

Pakri saarte taas-
asustuse teke

30–31

Återbosättningen
av Rågöarna

Kartulileib

34–35

Potatisbröd

Väikesaarte
üldkogud

38–39

Småöarnas östämmer

Ajaloolised sündmused
Pakri saartel

40–43

Historiska händelser
på Rågöarna

Jaanipäeva- mälestused Pakri saartelt

ARNOLD LINDGREN
Väike-Pakri ja Stockholm

Pakri saartel oli tavaks koguneda jaanilaupäeva õhtul jaanitule ümber – nii nagu mujalgi Eestis. Rootsi komme tantsida lilledega kaunistatud meilupuu ümber ei olnud saartel juurdunud. Küll aga mäletan, et esimesel mail püstitasid noored meilupuuks kaseoksad ja lillepärjad ning tantsisid ja laulsid: „Täna, täna on esimene mai...” Arvan siiski, et see oli hilisema põlvkonna noorte algatus.

Minu lapsepõlvest Suur-Pakril on meeles kolm jaanipäeva. Esimene neist on aastast 1938. Anton Stahl Olesi talust oli korraldanud suure jaanitule koolimaja juures Suurkülas. Ümber selle olid kogunenud inimesed kõigilt saartelt – noored ja vanad. Pillimeest ei olnud. Aga Robert Grönlund Asko Nistuvi talust oli kohal oma väntgrammofoniga, millelt ta mängis. Ta oli Rootsist saanud palju uusi grammofoniplaate kaasaegse tantsumuusikaga ja noored tantsisid jaanitule ümber. Mina istusin rohus ja vaatasin pealt. Paistis, et poisse oli napilt – sest äkitselt tuli Irene Sydman Väike-Pakrilt, haaras mul käest ja tõmbas mu püsti. Ma sain temaga valssi tantsida – mina, oma komistavate lapsejalgadega, tema, täisealine noor neiu. Aga Robert Grönlundile ja tema grammofonile jäi see viimaseks jaanipäevaks. Sama aasta detsembris läks ta luikedele jahti pidama ja astus jääle. Jää murdus, ta vajus läbi ja uppus.

Teist korda mäletan aastast 1940. Siis olid saartel juba nõukogude sõdurid, pakrilased olid oma kodudest välja aetud ja pidid lahkuma. Sangidi talu peremees Åsbys oli andnud ühe oma paatidest jaanitule tarbeks. Me kogunesime randa ja vaatasime, kuidas tuli põles – justkui hüvastijätt. Venelased olid lähedusse juba ehitanud väikese valvetorni ja mõni madrus oli samuti rahva hulgas. Aga mida ma sellest jaanipäevast eriti mäletan – mitu noort poissi olid saare

koduõllega ennast üsna purju joonud. Nendes justkui hõõgus mingi sisemine raev, mis otsis väljapääsu ükskõik mille vastu. Kas see oli alateadlik tunne saatusest, mis saare rahvast ees ootas? Jaanipäeva õhtul olin üksi kodus. Õhk oli vaikne ja ilus, küla kohal oli pehme vaikus. Äkitselt tuleb tänaval vastu üks purjus noormees külast, läheb naabriõue ja hakkab seal laamendama. Ta lõhub palgist kaevurõnga, siis võtab halge puuriidast ja loobib neid läbi akna tuppa. Kedagi ei paistnud kodus olevat – kas nad ei olnudki kodus või olid end ära peitnud. Poisi vanaema tuleb ja üritab teda rahustada, aga poiss pöörab nüüd oma viha tema vastu. Aasta hiljem mobiliseeriti ta Venemaale ja ta kadus.

Kolmas ja viimane jaanipäevamälestus on aastast 1943. Eesti oli Saksa vägede poolt okupeeritud ja sõda Venemaaga, kes taas Eestile lähenes, oli täies hoos.

Meie, kes olime tagasi Pakrile kolinud, hakkasime järjest vähemaks jääma. Mõned meist olid juba Rootsi jõudnud. Mõned noored mehed olid põgenenud üle mere paatidega, teised olid mujale määratud. Enamik saare tüdrukutest oli veel alles. Meie, poisid, kes just teismeikka jõudmas, otsustasime jaanitule korraldada. Korjasime oksi ja kadakavõsa ning tegime suure lõkke ühe vene

kasarmu varemete juurde, mis asusid Bössmissjena taga – väike metsatukk küladest veidi põhja pool. Sinna kogunesime kõik järelejäänud noored ja tüdrukud saarelt. Nendega oli ka üks noor eestlane, kes varjas end saarel, et vältida sakslaste mobilisatsiooni. Meil oli lõkke ääres tore olla, aga muusikat ega tantsu ei olnud. Lõpuks tuli tuli tasakesi maha ja me läksime vaikuses koju, igaüks oma küla poole: mõned Bisagisse, mõned Åsby poole, teised Suurkülla. See oli meie ajastu viimane jaanituli Pakri saartel.

FOTO: JANA STAHL

Midsommarminnen från Rågöarna

ARNOLD LINDGREN

Arnold Lindgren Pakri tüdrukutega /
Arnold Lindgren med Rågö-flickor

På Rågöarna hade man traditionen att på midsommarafton samlas kring midsommarbrasan, såsom man gör i Estland för övrigt. Den svenska seden att dansa kring blomsterklädd midsommarstång var inte införd. Däremot minns jag, att första maj reste ungdomarna majstång med påhängda löv och blomsterkransar, dansade och sjöng – *i dag, idag är det första maj - -*. Men det tror jag var ett senare påfund av den sista generationens ungdomar på Rågöarna.

Från min barndomstid på Stora Rågö har jag minnen från tre midsomrar. Det första är från år 1938. Anton Stahl från Oles gården hade organiserat en stor midsommarbrasa intill skolhuset vid Storbyn. Runt den var öarnas folk samlade, unga som gamla. Någon spelman fanns tydligen inte. Men Robert Grönlund från Asko Nistuvi gården var där med sin vevgrammofon som han spelade på. Han hade fått många nya grammofonskivor från Sverige med modern dansmusik och ungdomarna dansade runt midsommarelden. Jag satt där för mig själv i gräset och tittade på. Tydligen var det knappt med pojkar till dansen, för plötsligt kom Irene Sydman från Lilla Rågö och grep mig i handen. Hon ryckte upp mig från marken och jag fick dansa vals med henne, jag med mina stapplande barnsben och hon som fullvuxen ung flicka. Men för Robert Grönlund med grammofonen blev detta den sista midsommaren att uppleva. I december samma år gick han ut på isen på jakt efter svanar. Isen brast, han gick ner sig och drucknade.

Den andra gången jag minns är från 1940. Då fanns den sovjetryska militären på öarna, rågöfolket var uppsagda från sina hem och skulle skickas bort. Bonden i Sangid gården vid Åsbyn hade upplåtit en av sina båtar till midsommarbrasa. Det var där på stranden vi var församlade och såg på midsommarelden som flammade för oss rågöbor inför avskedet. Ryssarna hade redan byggt ett litet vaktorn i närheten och ett par matrosar syntes också till bland folket. Men vad jag särskilt minns från denna midsommar är, att flera av de

unga pojkarna hade berusat sig påtagligt av öns hembryggda öl. Det var som att de bar på ett inre raseri som sökte sitt aggressiva utlopp mot vad som helst. Var det en dold upplevelse av ödet som öfolket stod inför? Midsommardagens kväll var jag ensam hemma på gården. Det rådde en tyst stillhet i den vackra kvällen över byn. Längsmed gatan kommer plötsligt en av byns

berusade pojkar och går in på granngården. Han går till angrepp mot allt i hans väg. Han börjar med att slå sönder det timrade brunnskaret. Sedan plockar han vedträn från vedtraven och kastar in dem genom husets fönster. Gårdsfolket syntes inte till. Antingen var de inte hemma eller också hade de gömt sig. Pojkens farmor kommer och försöker lugna ned honom. Han vänder nu sin aggressivitet mot henne. Ett år senare blev han mobiliserad till Ryssland och försvann.

Det tredje och sista midsommarminnet från ön är året 1943. Estland är ockuperat av tyskarna och kriget pågår mot Ryssland som nu åter börjat närma sig Estland.

Vi som flyttat tillbaka till Rågöarna började tunnas ut. Några från oss var redan i Sverige. Somliga av de unga männen hade försvunnit i flykt med båtar över sjön, andra var bortkommenderade från öarna. Flertalet av öns flickor fanns ännu kvar. Vi yngre pojkar på väg in i tonåren bestämde oss för att anordna midsommarbrasa. Vi samlade ihop trädgrenar och nedfällda enrisbuskar till en stor brasa intill en rysk kasernruin bakom Bössmissjena, ett litet skogsområde en bit norröver från byarna. Där var vi sedan samlade tillsammans med de unga flickor som fanns kvar på ön. Bland dem fanns också en ung estnisk man som gömde sig på ön från att bli mobiliserad av tyskarna. Vi hade trevlig samvaro vid vår midsommareld, men det fanns inget spel eller dans. Så småningom falnade elden ut och så skildes vi åt och gick hemåt i den ljumma natten var och en mot sin egen by, ett par av oss till Bisagidbyn, några till Åsbyn och andra till Storbyn. Det var vår eras sista midsommarbrasa på Rågöarna.

Fotodel (vasakult) / På fotona (från vänster):
Laura Kipper, Elna Siimberg, Lars Rönnerberg, Charlotte Wrangberg, Kristel Rattus

FOTOD KUUEL LEHEKÜLJEL / FOTONA PÅ SEX SIDOR: PIRET ROBERG

Näituse "Rannarootslased. Randunud ja juurdunud" avamine 24. mail

Utställningen "Estlandssvenskar.
De som steg i land och slog rot"
öppnades den 24 maj

24. mail avati Eesti Rahva Muuseumis Tartus pidulikult pikalt ettevalmistatud ja oodatud näitus „Rannarootslased. Randunud ja juurdunud“

Kell 17 toimus näituse pidulik avamine muuseumi salla-alal. Avasõnad ütles Eesti Rahva Muuseumi direktor Laura Kipper. Sõnavõttudega esinesid Rootsi suursaadik Eestis Charlotte Wrangberg, näituse kuraator Kristel Rattus ning eestirootslaste kultuuriühingute esindajad – Eestirootslaste kultuuriseltsi SOV esindaja Lars Rönnberg ja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse esindaja Elna Siimberg. Üle anti kultuuriomavalitsuse poolt Hans Pöhli medal, millega kaasneb aunimetus Eestirootslaste kultuurikandja ja sellel aastal otsustas kultuurinõukogu selle nimega pärjata ühisprojektis „Aibotapet 2” osalenud tublisid tikkijaid Rannarootsi Muuseumist ehk meie Neljapäevamemmed ja Kulturbrodöserna (kultuuritikkijad, eesti k), kes tegutsevad SOV Rootsi juures.

Vahepaladena esitas Pakri orkester koos tantsuansambliga Leesikad palasid Pakri pulmast, mis oli sissejuhatuseks 25. mail

toimunud

Pakri pulma pikemale etendusele, mida vedas Leesikate (Tallinna Prantsuse Lütseumi tantsuansambel) juht Kristiina Siig. Pulma stsenaariumit oli uuendanud

Lindgren ja nõus-

tasid pakrilased Nils Sjölund, Gun Pella koos Juhan Bernhardiga.

Näituse kuraator Kristel Rattus tutvustas lühidalt näitust ja tegi pärast avamise lõppu näitusel tuuri. Näitus jääb Eesti Rahva muuseumi suures saalis avatuks kuni 2026. aasta juunini.

Den 24 maj öppnades den länge förberedda och efterlängtade utställningen ”Estlandssvenskar. De som steg i land och slog rot” högtidligt på Estlands Nationalmuseum i Tartu.

Klockan 17 högtidligt öppnades utställningen på Estlands Nationalmuseum i Tartu. Invignings-talet hölls av Laura Kipper, direktör för Estlands nationalmuseum. Tal hölls även av Sveriges ambassadör i Estland Charlotte Wrangberg, utställningens kurator Kristel Rattus samt representanter för estlandssvenskarnas kulturföreningar – Lars Rönnberg från SOV (Svenska Odlingens Vänner) och Elna Siimberg från Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning.

Hans Pöhl-medaljen, som utdelas av kulturförvaltningen tillsammans med hederstiteln Estlandssvensk kulturbärare, överlämnades under ceremonin. I år beslutade kulturrådet att hedra deltagarna i det gemensamma projektet ”Aibotapet 2”: de flitiga brodöserna från Aibolands museum – våra torsdagstanter – samt Kulturbrodöserna, verksamma inom SOV i Sverige.

Som mellanakter framförde Rågöorkestern tillsammans med dansgruppen Leesikad scener ur ett Rågö-bröllop – som en inledning till det större bröllopsspelet som ägde rum den 25 maj, lett av Kristiina Siig, ledare för Leesikad (dansgruppen från Franska Lyceumet i Tallinn). Bröllopet manus hade uppdaterats av rågöbon Arnold Lindgren, med rådgivning från Nils Sjölund, Gun Pella och Juhan Bernhard.

Kuratörn Kristel Rattus gav en kort introduktion till utställningen och ledde efter invigningen en visning i salen. Utställningen är öppen i Estlands nationalmuseum stora sal fram till juni 2026.

GALERII

Pakri pulm Rågöbröllop

25.05.2025, Tartu

Korraldada aitas ERM, rekvisiitidega Rannarootsi Muuseum ja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus. Projekti kutsus ellu Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus, kes sai selle jaoks toetust Eesti Rahvakultuuri Keskuse Saarte pärimuskultuuri toetusmeetmest.

Projektet initierades av Kulturförvaltningen med stöd från Estniska Folkkulturcentret, inom stödprogrammet för öarnas kulturarv.

PERSOON / PERSON:

Juta Holst

4x FOTO: PIRET ROBERG

Juta Holst, kuidas sa jõudsid rannarootslaste pärimuseni ning miks kirjutasid raamatud Spithami külast ja Pakri lahe rootslastest lisaks paljudele muudele tekstidele nii raamatute, seminaride kui ka kaastööde jaoks?

Eestirootslasteni jõudsin Jörgen Hedmaniga kohtudes, kui ta pidas 1980ndate lõpus loengu Tallinnas Ajaloo Instituudis. Sain temaga tuttavaks ja tema andis minu nime teada SOV-le (Rootsis tegutsev Eestirootslaste kultuuriühing Rootsi Hariduse Sõbrad, toim.).

Järgmise aasta suvel kohtusin Viru hotellis ruhn-lase Henrik Meliniga, kes oli saadetud minuga lähemalt tutvuma ning saime vestelda eesti keeles. Minu rootsi keel oli ju olematu. Samal hilissügisel – just siis, kui istusin ema surivoodi juures – tuli teade, et mind oodatakse jällegi Viru hotelli. Kohal oli tollane SOV esimees Thomas Lorentz koos abikaasaga. Lorentz

Juta Holst – hur kom du i kontakt med estlandssvenskarnas kulturarv och varför har du skrivit böcker om Spithamn och om svenskarna vid Rågöbukten, förutom många andra texter i böcker, seminarier och artiklar?

Jag kom i kontakt med estlandssvenskarna genom ett möte med Jörgen Hedman, som höll en föreläsning vid Historiska institutet i Tallinn i slutet av 1980-talet. Vi blev bekanta och han förmedlade mitt namn till SOV (Svenska Odlingens Vänner, som verkar för estlandssvensk kultur i Sverige).

Sommaren därpå träffade jag runöbonden Henrik Melin på Viru hotell – han hade skickats för att lära känna mig bättre, och vi samtalade på estniska eftersom jag knappt kunde någon svenska alls. Senare på hösten, just när jag satt vid min mors dödsbädd, kom ett meddelande att jag återigen var kallad till Viru hotell.

ruhnlasena rääkis head eesti keelt ja ilmselt meie ju-tuajamine oli nn eelluureks. Igatahes järgmisel aastal, augustis 1990 pidin esinema eestirootslaste kokkutulekul ettekandega.

Kuna minu kirjutis oli eestikeelne, tuli see ju tõlkida. Tõlkijaks sai David Papp, väga heatahtlik ja abivalmis inimene, aga rohkem mereajaloolasena tegutsenuna oli tal kohati raskusi minu ehitusterminitega. Igatahes tõlkimine võttis kaua aega ja nii ei jäänudki mul võimalust seda enne läbi lugeda. Teel koosolemisele püüdsin lugeda, kuid mitte kuigi õnnestunult – raskusi oli sõna „korsten“ (rootsi k skorsten) väljahäädamisega. Ja neid korstnaid oli mul ettekandes oh kui palju.

Olles oma teksti esmakordselt rootsi keeles ette lugenud, oli see vist küll kohutav. Aga loengu lõppedes tuli keegi, vist Noarootsi naine, ja ütles parimad sõnad, mida võisin oodata: „Ma peaaegu sain aru, mida sa rääkisid.“ Olin toiminust nii segaduses, et kui kohe seejärel kuulsin kuskilt kõrgemalt tulevat vene keelt, siis arvasin, et olen päris segi vist. Aga see oli härra Hoas Gammalsvenskbyst, kes mind kui nõukogude inimest kõnetas muidugi vene keeles. Igatahes ettekanne oli läbi ja jäin ellu.

Kuna 1988. aasta suvel olid Riguldi kandi rootslased esmakordselt oma kodukohti külastamas, oli ka mind kutsutud sinna kaasa neid nn abijõuna saatma – Ain Sarv oli üks eestvedajatest). Reisil tutvusin endise Westermani pere liikmetega, kes pärinesid Spithamist.

Kuigi rannarootsi talu rajamisest vabaõhumuuseumisse on juba ammu loobunud, on lootust, et huvi selle piirkonna vastu ikka kasvab.

Tänu tollasele kohtumisele jätkus mitte ainult meie tutvus, vaid ka sõprus Jenny Melini ja tema õe Birgit Eldhiga aastakümneteks kuni nende surmani.

Tollal käisin kaasas, kui keegi jõudis oma talukohani – mida mitte kõigil enam alleski polnud – ja sain näha-tunda meeleliigutust ja valu. See oli ka minu jaoks laiem tutvumine Riguldi piirkonnaga, kuigi oma töö tõttu vabaõhumuuseumis olin varem seal kandis välitöödel käinud ja siis olid sealsed olud jätnud küll väga masendava mulje. Ainus helge mälestus oli Spithami külas Vene sõjaväeasustuse vahetus läheduses olnud Jakas talust, kus vestlesime endise peremehe Aleksander Borrmaniga, kahjuks küll üsna põgusalt.

Sellel suvereisil sain tuttavaks samast külast Nigors talust pärit keeleteadlase Edvin Lagmaniga. Mõned aastad hiljem kohtusime tema kodus Linköpingis,

Den gången mötte jag dåvarande SOV:s ordförande Thomas Lorentz och hans fru. Lorentz, som själv hade runöbakgrund, talade utmärkt estniska och vårt samtal fungerade kanske som en slags förhandsbedömning. Hur som helst blev jag inbjuden att hålla ett föredrag på estlandssvenskarnas sommarträff i augusti 1990.

Eftersom min text var på estniska behövde den översättas. Översättare blev David Papp – en mycket vänlig och hjälpsam person, men som mest arbetade med sjöhistoria och därför ibland hade svårt med mina byggtermer. Översättningen tog lång tid och jag hann inte läsa igenom den i förväg. På väg till evenemanget försökte jag läsa igenom den, men med blandat resultat – till exempel hade jag svårt att uttala ordet ”skorsten”, som förekom ofta i texten.

Att läsa upp min text på svenska för första gången var nog en skräckblandad upplevelse. Men efteråt kom en kvinna – kanske från Nuckö – fram till mig och sa de finaste orden jag kunde få: ”Jag förstod nästan allt vad du sa.” Jag var så omtumlad att när jag strax därpå hörde ryska från ett högre plan trodde jag att jag blivit helt förvirrad. Men det var Hoas från Gammalsvenskby som talade ryska till mig – självklart, eftersom han trodde att jag kom från Sovjet. Hur som helst – föredraget var över och jag överlevde.

Sommaren 1988 hade Rickulsbygdens svenskar för första gången återvänt till sina hemtrakter. Jag blev inbjuden att följa med som stödperson – bland annat av

Ain Sarv. Under resan lärde jag känna personer ur den tidigare familjen Westerman från Spithamn. Det mötet ledde till inte bara bekantskap utan också en långvarig vänskap med Jenny Melin och hennes syster Birgit Eldh, som varade i decennier tills de gick bort.

Jag följde med när någon fann sin gamla gårdsplats – vilket inte alla längre hade kvar – och kunde bevittna både rörelse och smärta. Det blev också ett mer personligt möte med Rickulområdet, även om jag genom mitt arbete vid friluftsmuseet tidigare gjort fältarbete där och då fått ett ganska nedslående intryck.

Även om man sedan länge avstått från att bygga upp en estlandssvensk gård i friluftsmuseet, finns det hopp om att intresset för regionen kommer att växa.

Det enda ljusa minnet var från gården Jakas i Spithamn, nära ett militärt område, där jag samtalade – dock ganska kort – med tidigare ägaren Aleksander Borrman.

På samma resa lärde jag känna språkforskaren Edvin Lagman från gården Nigors i Spithamn. Några år senare

sealgi oli tunda Spithami hõngu – seintel olid Edvini tehtud pildid ja maalid kodurannast ja -külast.

Kuna püüdsin rohkem tutvuda eestirootslaste eluga, siis üritasin puhkuste ajal käia Rootsis ja tänu Jennyle, kelle juures elasin, käisime läbi ka teiste piirkondade inimestega. Nendelt külaskäikudelt on meelde jäänud Pakri mehed. Õnneks nii mitmedki neist oskasid hästi eesti keelt, sain esitada küsimusi ja imestada-imetelda nende vastuseid. Tänu Arnold Lindgrenile olen saanud teada lõpmatult palju ja püüdnud seda talletada. Endel Enggröniga seob mälestus viibimisest Suur-Pakril, kui olime tema lapsepõlvkodu kunagise maja asukohal, kus oli alles vaid ukse ees olnud astekivile jäänud väike Endli jalajälg. Neid väga kurbi ja ilusaid mälestusi on mitmeid – nagu ka samas hiljem nähtud tema ema istutatud pojengipõõsas, mis oli suutnud taluda kogu saart trampinud ülekohut ja öitses ikkagi.

See niivõrd uskumatu lugu tuli jälle meelde mineval suvel, kui olime pakrilastel külas nende Rootsi kodusaarel Gräsöl, kuhu nad asusid elama juba üle 80 aasta tagasi. Meid võttis vastu nooruslik ja rõõmsameelne Einar Mihlberg, muidugi rahvariietes, ja suur hulk endisi pakrilasi – noori ja vanu, kelle hinges ja meeles elab nende saar nii elavana edasi ning kelle soov on ko-

Arnold Lindgren ERMis, Pakri pulmas / Arnold Lindgren i Rågö-bröllopet på ERM

dukoht uuesti hingama panna. See oli nii rõõmustav ja ka isegi veidi üllatav. Aga järgnenud kohtumine Helga Spillmani perega oli näide sellest, kuidas noorem sugupõlv on ka oma pidulikel puhkudel ikka seotud kodusaarega: Helga pojatütar laulatati ja noorpaari poeg ristiti Väike-Pakril. Tänu sellistele kohtumistele jäädki uskuma, et Eesti jääb ikka alles ning võib veel kõikjal uuesti ellu ärgata.

Olen saanud palju küsida ja kuulata rannarootslaste elu kohta, aga väga suur väärtus on ka nendel kirjalikel andmetel, mis on põhiliselt talletatud Uppsala arhiivis (tuntud nimega ULMA). Olen saanud kahel korral võimaluse arhiivis pikemalt nende kirjapanekutega tutvuda. Eriti tänulik olen Riguldist pärit Stig Klippbergi perele, kes mind 1990ndate alguses kostile võttis ning edasi-tagasi sõidutas, et saaksin arhiivis istuda.

mõttes vii i hans hem i Linköping, där Spithamns anda fortfarande var närvarande – på väggarna fanns hans egna bilder och målningar från hemkusten och byn.

Jag ville förstå mer om estlandssvenskarnas liv och började därför tillbringa semestrar i Sverige. Tack vare Jenny, som jag bodde hos, lärde jag känna människor från olika bygder. Särskilt minns jag mannen från Rågö. Många av dem talade utmärkt estniska, vilket gjorde det möjligt för mig att ställa frågor och förundras över deras svar. Genom Arnold Lindgren har jag fått veta otroligt mycket och försökt dokumentera det. Jag minns särskilt ett besök på Stora Rågö tillsammans med Endel Enggrön, där vi stod vid platsen för hans barndomshem – det enda som fanns kvar var ett fotavtryck av lille Endel i stentrappan. Det var en sorglig men vacker stund. Likaså att senare se den pionbuske som hans mor en gång planterat och som trots all orättvisa som drabbat ön fortfarande blommade.

Denna osannolika berättelse kom tillbaka till mig

Jörgen Hedman ja Elna Siimberg ERMis, näituse avamisel. Elna kõrval Gun Pella / Jörgen Hedman och Elna Siimberg på ERM vid utställningens öppning. Bredvid Elna står Gun Pella.

i somras, då vi besökte rågöborna på deras nuvarande hemö Gräsö i Sverige, där de slagit sig ner för över 80 år sedan. Vi togs emot av den ungdomligt glada Einar Mihlberg – förstås i folkdräkt – och många andra rågöbor, unga som gamla, som bär sin hemö levande i hjärtat och drömmer om att ge liv åt den på nytt. Det var rörande – och förvånansvärt hoppfullt. Ett särskilt möte med Helga Spillmans familj visade hur även den yngre generationen fortfarande håller fast vid sina rötter: Helgas sondotter gifte sig och hennes son döptes på Lilla Rågö. Sådana möten gör att man verkligen tror att Estland kommer att leva vidare – kanske återuppträffa överallt.

Jag har fått ställa många frågor och lyssna till berättelser om livet bland estlandssvenskarna. Ett ovärderligt komplement är alla skriftliga källor, särskilt de som bevarats i Uppsalaarkivet (ULMA). Jag har fått möjlighet att fördjupa mig där vid två tillfällen, tack vare den generösa

Juta Holst (esiplaanil) ERMis, näituse avamisel, kevad 2025 / Jutta Holst (i förgrunden) vid utställningens öppning på ERM, våren 2025.

Aastad läksid ning kuna kogutud materjali oli juba palju, polnud muud võimalust, kui see kirja panna. Spithami raamatu algmaterjal on olemas ju tänu Sven Borrmanni suguvõsauuringule, millele sain palju juurde andmeid Ameerika Ühendriikidest – fotosid ja muud –, kuna Riguldist lahkus 1920–1930ndatel aastatel väga palju noori Ameerikasse, vähem Kanadasse.

Kuna Kurkse oli kuidagi vähem tähelepanu saanud ja saab ka praegu (seda peeti rohkem eestistunuks), oli vaja saada rohkem teada sellegi kohta ning tuligi ise alustada andmete hankimisega, lisades juurde Vihterpalu ning üle mere asuvad saared.

Lõpuks paaniliselt kiirustades, enne koroonakitsenduste algust, õnnestuski raamat kokku saada. Olen ise nüüd teadlikum ning loodan, et keegi võtab piirkonna tubli uurimise enda hooleks. Head materjali on ju olemas palju.

Anu Engblom Vihterpalust on lausa uskumatult palju kirja pannud või jutustanud. Juba Eesti Vabariigi alguses ka sealsed mammid – Julide, Wilhelmine ja Elsa – olid põhilised nn rootsluse taasäratajad. Põlvkonnast noorim – rannarootslaste järeltulija – Elna Siimberg on praegugi kohaliku eluolu hea tundja ja alalhoidja.

Kuigi rannarootsi talu rajamisest vabaõhumuuseumisse on juba ammu loobutud – selle üheks põhjuseks on asjaolu, et pole ju üht kindlat hoonestustüüpi – on lootust, et huvi selle piirkonna vastu ikka kasvab. Ise olen saatusele väga tänulik, et see on mind kokku viinud nii paljude heade, sõbralike ja edasipüüdlike inimestega.

familjen Klippberg från Rickul, som på 1990-talet tog emot mig och hjälpte med transporter till och från arkivet.

Åren gick, och eftersom jag hade samlat så mycket material fanns det ingen annan utväg än att börja skriva. Grunden till Spithamboken finns tack vare Sven Borrmans släktforskning, som jag kunde komplettera med mycket material från USA – foton och annat – eftersom många ungdomar från Rickul utvandrade dit på 1920–30-talen, en del även till Kanada.

Eftersom Korkis ofta blivit förbisett (det sågs mer som förestniskat), ville jag få mer kunskap även om det området. Jag började själv samla material och lade till berättelser från Vippal och öarna mittemot.

Till slut, i panik före coronarestriktionerna, lyckades jag färdigställa boken. Jag är nu själv lite klokare och hoppas att någon vill fortsätta det grundliga forskningsarbetet i området. Material finns det gott om.

Anu Engblom från Vippal har dokumenterat och berättat oerhört mycket. Redan under de första åren av Estlands självständighet väckte de äldre kvinnorna i trakten – Julide, Wilhelmine och Elsa – nytt liv i det svenska arvet. Den yngsta i generationen – Elna Siimberg, en ättling till estlandssvenskarna – är än idag en god kännare och bevarare av det lokala livet.

Även om man sedan länge avstått från att bygga upp en estlandssvensk gård i friluftsmuseet – bland annat eftersom det inte finns någon enhetlig byggnadsstil – finns det hopp om att intresset för regionen kommer att växa. Själv är jag ödmjukt tacksam mot ödet som har fört mig samman med så många fina, vänliga och målmedvetna människor.

Pakri pulm

Kustbon nr. 10/11, 1940

GUNDEL STAHL
Tölge Ruth Nugin

Pakril ei peeta pulmi iga päev, kuid kui siis peetakse, siis tehakse seda põhjalikult ja pulmad kestavad kolm päeva. Nii ka sel korral.

Oli lihavõttepühade kolmas päev, kui "Öli-Nystu" taluperemees oma ainsa tütre, 20-aastase Maria, ilusale noormehele mehele pani.

See oli Väike-Pakri rootslaste jaoks suur sündmus. Rootslesed, keda Pakri saartel on ligikaudu 400, kutsuvad end nimega "Aibofolket." Siinelav rahvas on aastasadu säilitanud oma rootsi emakeel, oma rahvariided ja oma vanad tavad ja kombesed.

Pruutpaar tuleb laulatuselt Tallinnast. Pakri saared on Tallinna rootsi koguduse kogudused ja preestril pole sageli aega sinna (saartele) ise sõita. Seetõttu juhtub, et prוותpaar peab ise Tallinnasse tulema. Paldiskis istutakse mootorpaati. Pruut kinnitab enda ja peigmehe rinnale lilli. Seejärel seob ta peigmehe uhiuuele sinisele nokkmütsile (??skärmmössa) ühe valge ja ühe punase paela – see peab olema märk süütusest ja armastusest. Lõpuks tõmmatakse "hanklen"-id kätte (need on valged villased kodukootud sõrmikud).

Rannale lähenedes on sadamasillal näha liikumist. Seal ootab kirju "skåran." Kõik on prוותpaari vastuvõtuks tulnud jalgsi üle saare teisest külast. Erinevate maade lipud lehvivad lipuvarrastel, mida kannavad saatjad ja tüdrukud tantsivad ilusti silla ümber. Nad on lõiganud väikseid kuuski ja kuusetippe ning need paberiribade ja paberlilledega kaunistanud. Need on neil nüüd tantsides käes. Lõpuks tantsib sillal juba terve pulmaseltskond ("brullepsskåran") ja pillimees mängib Pakri tantsu.

Siis astub peigmees paadist välja. Kohe astuvad tema juurde kaks tema isiklikku saatjat-poissi: nn. "brudgumspilten." "Ålderman" hakkab pulma juhtima. Ühest suurest õllekapast pakutakse peigmehele õlut, seejärel soovivad kõik järgemööda talle õnne. Talle ulatatakse nüüd mõõk.

Kui kõik teised on juba maal, astub ka prוות paadist välja. Tema juurde tuleb nüüd "åldersmor" ja pakub talle pruudi kapast õlut.

"Skåran" käib ringis üksteise taga ja väikeste vetruvate järelsammudega tantsitakse 3 ringi päripäeva ja 3 vastupäeva. See on Pakri-tants.

Nüüd algab jalutuskäik pruudi kodukülla. Pillimees mängib, poisid ja tüdrukud tantsivad kogu tee, vajudes hurra- ja hõissa-hüüete saatel.

Äkki jääb "skåran" seisma. Keegi on teele takistuse seadnud. Tohtu palk lebab keset teed ja on tugevasti

aia/tara külge kinni seotud. Nüüd peavad "oxar" (härjad) välja astuma. Kolme poissi saatjaskonnas kutsutakse härjadeks ja nende ülesandeks on kõrvaldada kõik takistused teel. Takistusi valvavad mõlemal pool suured rahvahulgad. Palgid kõrvaldatakse teelt aga kiirelt ja selle üle rõõmustades juuakse suurtest kappadest õlut. Taas tantsitakse ringis – 3 ringi päri- ja kolm vastupäeva.

Lisaks sellele tuleb teel ette veel kolm takistust. Siis ollakse päral. Kõrgel lehvib üks Eesti ja üks puna-kollane lipp. Siin-seal on näha ka vana sini-kollast lippu.

Pulmatallu on kogunenud palju rahvast. "Skåran" ei tohi aga peavärvavast sisse tulla, vaid tagateid-pidi sisse hiilima, et kodusolejaid üllatada. Taluperemees tuleb välja ja tervitab, täites ise õllekappasid. Õuel käib tants ja hurraa-hüüdmine.

Nüüd astuvad ette kaks vanamees, kes ütlevad: "Nüüd veristame härjad!"

Nad on oma ülesande täitnud – veristamispingile nad! Meil on lõunaks liha vaja. Härjad ruttu siia!" Härg tõrgub ja puskleb, kuid lõpuks saavad vanamehed taast jagu, panevad ta pingile, üks lööb neetnaelaga, nii et kõmiseb, ja teine asub (puust) noaga lõikama. Jalgi ja käsi raputatakse, et veri ära voolaks. Lõpuks härg nülitakse (võetakse ära kuub, müts ja vest) ja siis riputatakse "nahk" üles kuivama. Palju lõbu tekitav vana tava!

Samal ajal on prוות viidud oma aita. "Åldersmor" ja tüdrukud on tema juures valves. Nad järgnevad prוותile aita, mida kutsutakse majaks ("huset"). Nüüd tuleb prוותi riietada. Ükskõik kes võib tulla ja pealt vaadata. Kütmata suvetoas on küll pisut külm, aga prוות on sellegipoolest rõõmus ja rahul. Ta on loori ja pärjaga oma valges kleidis väike ja kena. Tema on "brullepsskåranis" ainuke, kes on kaasaegselt riides. Aga see kuulub praegusel ajal asja juurde. Ta on ilus prוות. Seda aga ärgu ta endale ette kujutagu – poisid tulevad joostes sisse ja küsivad, kas ta pole Tallinnas süüa saanud ning ütlevad otse välja, et ta on kole ja muud sellelaadset. Seegi kuulub asja juurde. Kuni lõuna valmimiseni tegeletakse sedasorti naljadega. Siis saab kell kaks.

Pillimees astub oma marsil sisse, samuti marsib sisse "skåran" – kindlas järjekorras ja kõiki tseremooniaid täpselt tähele pannes. Peigmehe isiklik saatja ("brudgumspilten") ja "ålderman" lähevad peigmehe ees, nad löövad mõõkadega uksepiitadesse risti: üles, alla, vasa-

Nalja peab saama (härja tapmine pulmas)
/ Skoj ska det vara (oxslakt vid bröllopet)

kule ja paremale küljele. Tõenäoliselt viitab see sellele, peimehe tee tuleb õnnistada. Sama tseremooniast korraldaks ka suurmajja sisenedes (storstugan).

Majas on kolm lauda: aukoht otsaseina ääres, pruudi laud ja põhjalaud pikiseintes.

Peigmees saadetakse aukohale. Mõõgad lüüakse vastu lage risti – vanas majas on madal lagi – ja selle auvärava alt läheb peigmees oma kohale. Talle järgnevad härjad, älderman ja brudgumspilten, kes kõik istuvad aukohaga lauas.

Kui pruudi ema on “leidarna”-tele pakkunud helepu-nast pruudiveini ja jaganud kolmeks pruudijuustu, igale ühe, toovad need kohale pruudi. Siis võtavad “leidarna” pruudi käevangu ja viivad ta majja. Seepeale tõuseb kogu rahvas püsti. Pruut võtab istet, äldersmor vasakul ja “brudpiana” paremal käel. Vastas istub rida mehi: saatjad. Põhjalaua ääres ei ole mingit kindlat kohtade järjestust.

Tumedatel männist laudadel on suurte hapuleiva kandikute vahel hulk puulusikaid. Külalised on näljased. Nad tahavad süüa. Selle märgiks võtab igaüks oma lusika ja vasardab sellega vastu lauda. Seepeale tulevad “kockmora”-d (kokatädid) maitsevaima lihasupiga, mis on keedetud nii suitsetatud kui värske lihaga ja selle sees on klimbid. Enne sööki aga lauldakse üht vana psalmi: “Herre du för oss i nåd öppnat haver ditt förråd”. (Nr. 447 Rootsi lauluraamatus)

Peale seda tuleb taluperemees sisse ja pakub lauapapsu, kus “balsam” sees. Lihasuppi süüakse hea isuga, kolmekaupä igaast kausist. Õllekapad käivad ringi ja sealt võetakse aeg-ajalt mõni lonks. Pidutuju on kõrge.

Söömaaja jooksul tehakse kõikvõimalikke lõbusaid nalju, aga kõige lõbusam on igatahes see, kui laudu koristama hakatakse. Iga masti münte hakkab siis välja ilmuma. Igaüks on need varustanud nii suure hulga vaskmüntidega kui võimalik ja seetõttu ei taha “uppsarna” töö lõppeda, kes need lauast kokku peavad korjama. Need mündid jäävad “kockmora”-dele.

Siis algab tants – sama, mis juba sillal: rütmiline vetruv tants – äärmiselt ühetooniline, mis vahel varieerub rõõmuhõisete ja “tähetantsuga”. Esmalt tuleb pruuditants, seejärel “leidari” tants, härjatants, kokatants (kus kokad tulevad tantsides sisse, suured kulbid peakohal, paljud neist äratundmiseni maskeeritud), siis järgnemistants ja lõpuks “skara”-tants, kus isegi 80-aastased vanamutid kaasa tantsivad. Niimoodi tantsitakse õhtuni välja. Kõige armastatuim on pakrilaste endi tants erinevatele meloodiatele, kuid tantsitakse ka teisi, nt. krakovjakki, “vindirkat” ja masurkat. Need on tõenäoliselt

liselt venelaste kaudu siia jõudnud. Vanasti mängiti hiiu kannelt (vana keelpill), aga selliseid siin enam pole. Väidetavalt olla agarad riigirootsi misjonärid kutsunud rahvast üles oma patuseid pille ära põletama.

Tants jätkub õhtusöögini. Süüakse kala, sinki, võid, leiba, saia ja juuakse õlut, õlut ja õlut. Seda pakrilased oskavad. Nii ongi selle pulma jaoks pruulitud 500 liitrit õlut 50 pulmalise jaoks. Samas pole ka kedagi väsinud moega näha, kõik on vaid nii südamest rõõmsad ja naljahimulised.

Sel ajal kogunevad eestuppa ja väljas kõigi akende taha “snuggare”-d (“brudsiare”). Ka neile pakutakse koduõlut.

Tants jätkub kella 11-ni, aga siis läheb igaüks koju magama, et järgmisel päeval jälle hooga otsast alata. Ja

niipea, kui hommikul silmad lahti saadakse, pakutakse kõrvetavat pipraõlut. Selle, kes seda enne maitanud pole, tundub see loomulikult veidi harjumatu, aga sellest saab tõepoolest otsekohe virgeks. Peale seda serveeritakse kohe “bjerkes” (saksa k. Bierkase, õllejuust), nii on päris hea meel, kui lõpuks vana head kohvi saad. Kõike seda pakub äldersmor, pruudi kusiin.

Nüüd minnakse taas

pulmatallu, kus kell 10 hommikusööki pakutakse. Seal kõlavad juba jälle hõissa ja hurraahüüded, tants aga käib nii sees kui väljas. Teine päev jätkub samamoodi kui esimene. Süüakse kolm korda, aga õlut juuakse kogu päev. Janune hõikab vaid: “Tungan är torr!” (“Keel on kuiv!”) ja see viga parandatakse kohe.

Teise päeva õhtul jagab pruut välja oma kingid sugulastele ja sõpradele. Iga mees saab kodukootud sokid, valged villased sõrmikud, särgiriide – kõik kokku seotud palmitsetud sukapaeltelga. Naised saavad sama, aga särgiriide asemel saavad nemad pluusiriide. Preester saab ühe paari valgeid sõrmikuid. Need asjad on pruut oma sõpradega koos valmis nokitsenud. Kui kõik on oma kingitused saanud, tantsitakse rõivatantsu (plaggdansen?). Samal õhtul tantsitakse maha ka pruudi pärg.

Öösel vastu kolmandat päeva hakkab “opadrick”. “Älderman” võtab aukoha laua ääres istet ja tema juurde tulevad külalised üksteise järel pulmakingitustega, mis enamasti seisnevad rahalistes panustes, kuid vahel ka majapidamistarvetes vms. Viimase puhul tähendatakse kingitus üles. Selle kõige juures juuakse nii õlut kui veini – sellest ka nimi “opadrick”.

Veel üks päev on pulmatalus pidu, aga tasapisi hakkavad kõik lahkuma ja vastuvõtu eest tänama. Samal päeval hakkavad pulmad naabertalus.

PÅ SVENSKA: KUSTBON NR. 10/11, 1940

“Öli-Nystu” (Öle-Nistuve/Eli-Uuetoa) Maria ja Paul pulmakülalistega 3. aprill 1934 / Maria från “Öli-Nystu” och Paul med bröllopsgäster, 3 april 1934

Kuidas tähistati Pakri saartel kadripäeva?

Hur firades Katarinadagen på Rågöarna?

Selle loo saatis kunagi Toivo Tomingas, kes täiendas jutustust märkusega, et see on pärit Nils Tibergilt, kes on selle üles kirjutanud Väike-Pakri Hinus/Hinos talust pärit Maria jutustuse järgi. Huvitav on asjaolu, et Maria Nyman sündis Suur-Pakril Suurkülas 1892. aastal Gatus/Gatos talus. Algne jutt on kirjas Suur-Pakri murdes. Seega on käesolev katkend Pakri kadripäeva kombestikust Maria, Nils ja juttu toimetanud Arnold Lindgreni ühislooming. Viimane suurem mardisanditamine (kadri- ja mardikombed on sarnased) toimus Suur-Pakri Åsby küla Nigos talus 1939. aastal.

Olgu see lugu sissejuhatus tänavu Mardilaadal toimuvale, sest sellel aastal on Mardilaada peakülaliseks rannarootslased ehk Aiboland.

Kadri- ja mardisanditamist võeti toona täie tõsidusega ja trall kestis mitu päeva. Nii et kui tunned huvi, mis moodi mardikombestik Pakritel välja nägi, siis tule kindlasti Mardilaadale. Ja miks mitte asja uurida ja järgmisel korral santima minnes laenata midagi unustatud kombestikust ning teha sellest päris enda traditsioon!

Järgnevalt katkend Nils Tibergi üleskirjutatud loost.

Den här berättelsen skickades en gång i tiden av Toivo Tomingas, som lade till att ursprunget kommer från Nils Tiberg. Han skrev ner det enligt en berättelse av Maria från gården Hinus/Hinos på Lilla Rågö. Det intressanta är att Maria Nyman föddes i Storbyn på Stora Rågö år 1892, på gården Gatus/Gatos. Den ursprungliga berättelsen är nedtecknad på dialekt från

Stora Rågö. Det betyder att detta utdrag om Katarinadagens seder på Rågö är ett samarbete mellan Maria, Nils och den som redigerade texten – Arnold Lindgren. Den sista större sanktgörans- eller katarinatraditionen (dessa två liknar varandra) ägde rum på gården Nigos i Åsby by på Stora Rågö år 1939.

Låt denna berättelse bli en introduktion till årets Mårtensmarknad, där svenskbygderna – Aiboland – står som hedersgäst.

Att klä ut sig till Mårten eller Katarina och gå runt från gård till gård togs på stort allvar, och festligheterna kunde pågå i flera dagar. Så om du vill veta hur de här traditionerna såg ut på Rågö, då bör du definitivt besöka Mårtensmarkna-

den. Och varför inte fördjupa dig lite, låna en deltalj från en nästan glömd tradition – och skapa en alldeles egen version?

Nedan följer ett utdrag ur berättelsen som Nils Tiberg skrev ner.

Mardisantide peameeste puust maskid Suur-Pakril / Mårtensgubbars masker från Stora Rågö

"Kadri juukseid kanti kadriks käies, villad Venemaa lammastest." Parukaga tanu Vihterpalust (enne 1820. a.) / "Katarinas hår bars vid katarina-gång – ull från ryska får." Kvinnlig huvudbonad med peruk, Vippal (före 1820).

Katergildi

See hakkas sedaviisi pihta, et mõned plikad kogunesid nädalakese enne kadripäeva, õhtul kellegi juurde ja pidasid nõu. Kui nõu peetud, läks kaks-kolm tüdrukut kuskile tallu ja palus perenaist-peremeest võtta kadrid vastu. Juhtus, et pererahvas nõus oli, tännati neid südamlikult ja mindi pillimeest otsima. Kui pillimehega oli kaup koos, läksid plikad koju ja küsisid isalt külimitujagu jahvatatud linnaseid. /.../

Kadrilaupäeval hakkasid noored juba kell kaks päeval kogunema. Algul tüdrukud, aga sinna oli kutsutud muidugi ka pillimees oma soome viiuliga, kaks poissi, keda kutsuti lootsideks ja kolm kotikandjat, ka poisid. Kui meeskond koos, läksid tüdrukud tagakambrisse, et piduõhtuks rahvariided selga panna. Kohustuslik oli siin must plisseeritud seelik, vööga põll, must villane sabakuub, sall, valge krae, münt-kaelakee sõlega rinnal ja siidine õlasall. Jalas kodukootud punased sukad ja pastlad. Juuksed põimiti kuklasse ühte patsi ja kinnitati pärjana pähe, ehteks valged ja punased paelad. /.../

Kui siis ehitud tüdrukud suurde tuppä tulid, tuli sinna ka pereisa, kes andis nüüd kõigile kadridele ametinimed. Nimetati kadrikapten, tüürimees, teine tüür, puussepp, stjuuard, purjemeister, madrused, kokk ja junga. Need olid kõik plikad. /.../

Nüüd astuvad tuppä kapten ja lootsid. Kapten ulatab peremehele passi, kust peremees lootsidega koos kooris loevad: „Laeva nimi on Martin, kodusadam Kalmar. Amet lainekündja. Lastiks on....” Kõik laulavad koos: „Leiba ja kääki, sülti ja vorsti. Kui tahad mekki. Saad kohe varsti.” Nüüd küsib peremees: „Ja mis teid siia tõi?” Ja kapten vastab: „Nigu me Käkimäe künka tagant välja saisisime, istisime Vorstinina kannikale kinni. Tuleb hommen kõik see mees ja vaatab!”

Kapten Arnold

Det hela började så här: några flickor samlades ungefär en vecka före Katarinadagen – på kvällen hemma hos någon – och höll rådslag. När allt var bestämt, gick två eller tre av flickorna till någon gård och bad husmor eller husbonde att ta emot Katarinorna. Om värdfolket sa ja, tackade man hjärtligt – och så började jakten på en spelman. När det var ordnat med spelmannen, gick flickorna hem och bad sin far om en halv spann maltkorn. /.../

På kvällen före Katarinadagen började ungdomarna samlas redan vid tvåtiden på eftermiddagen. Först kom flickorna, men spelmannen med sin finska fiol var förstas också bjuden, liksom två pojkar som kallades för

Neli Pakri tüdrukut rahvariides / Fyra Rågö-flickor i folkdräkter

lotsar och tre pojkar som bar påsar. När hela besättningen var samlad gick flickorna in i kammaren för att ta på sig sina folkdräkter inför kvällens fest. Obligatoriskt var en svart plisserad kjol, förkläde med band, svart yllejacks, sjal, vit krage, mynt-halsband med spänne på bröstet och en sidensjal över axlarna. På fötterna hemssticked röda strumpor och näbbskor. Håret flätades i en fläta som snurrades till en krona runt huvudet, prydd med röda och vita band. /.../

När de uppklädda flickorna kom ut i storstugan, kom också husbonden – som nu gav varje Katarina ett ”skeppsyssla-namn”. Det utsågs en Katarina-kapten, styrman, andre styrman, skeppstimmerman, stuert, segelmakare, matroser, kock och skeppsgosse. Alla dessa roller spelades av flickor. /.../

Nu stiger kaptenen och lotsarna in i stugan. Kaptenen räcker över ett pass till husbonden, och husbonden läser högt – tillsammans med lotsarna, i kör: ”Skeppets namn är Martin, hemmahamn Kalmar. Yrke: vågplöjare. Lasten består av...” Alla ropar tillsammans: ”Bröd och klimpar, sylta och korv – vill du smaka, får du det snart!” Då frågar husbonden: ”Och vad förde er hit?” Kaptenen svarar: ”När vi tog oss ut bakom Käkikbacka höjd, fastnade vi med aktern på Korvudden. Hela manskapet kommer i morgon och tittar!”

Üle-eestiline rootsi keele laager põhikooli õpilastele

EVA-TIINA PÖLLUSTE

Sommarläger i svenska för grundskoleelever från hela Estland

10.–12. juunini toimus Hiiumaal Emmaste Põhikoolis üle-eestiline põhikooli õpilastele suunatud rootsi keele laager. Laager toimus teist korda. Esimest korda said põhikoolis rootsi keelt õppivad õpilased kokku Noarootsi Koolis 2022. aastal.

Hiiumaa laagris osalesid õpilased Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumist, Kristiine Gümnaasiumist Tallinnas, Abja Gümnaasiumist, Noarootsi Koolist ja Emmaste Põhikoolist. Osalema olid oodatud nii need põhikooli õpilased, kes on juba rootsi keelt õppinud, kui ka need, kes alustavad õppega sügisel 2025.

Õppetöö toimus läbi mängu, laulu ja ühiste põnevate tegevuste. Õpilased jagunesid kaheks tasemerühmaks. Algajaid juhendasid Kai Sommer Pärnust, Kersti Kutsar Abjast ja Merje Kikas ning Ivi Teller Emmastest. Edasijõudnutega tegelesid Mimmi Skarrie Elmquist Rootsist ja Eva-Tiina Põlluste Tallinnast. Koos käidi Hiiumaa muuseumi giidi Helgi Põllo juhendamisel avastamas hiiurootslaste radu ja saadi teada palju huvitavat, küpsetati pannkooke ja osaleti teemakohases maastikumängus.

Õpilaste tagasisidest jäi kõlama, et neile meeldis õp-

4x FOTO: KAI SOMMER

pida mängides ja lauldes. Välja toodi laagri positiivset õhkkonda ja sõbralikke juhendajaid. Kuigi enne laagrit peljati, et on vaja hakata suvevaheajal jälle õppima, siis juba teisel päeval see arvamus muutus ning õpilased väärtustasid uute teadmiste saamist. Kõrgelt hinnati võimalust õppida tundma rootsi keele õppureid teistest Eesti kohtadest ja saada uusi sõpru.

Õpetajad said koos juhendades üksteiselt õppida metoodilisi võtteid ja rikastada oma õpetaja pagasit. Põhikooli rootsi keele õpetajatel puudub

täiendkoolituse võimalus ning laager aitas seda lünka täita. Ühel õhtul, samal ajal kui õpilased pannkooke küpsetasid, said õpetajad omavahel kogemusi ja häid praktikaid jagada.

Hiiumaa kostitas laagrilisi parimaga, mis neil pakuda on – lahke vastuvõtu, rikkaliku toidulaua ja rohke vihmaga. Viimane on sealkandis sellel aastajal eriti haruldane nähtus.

Den 10-12 juni hölls ett svenskspråkigt läger för grundskoleelever i Emmaste grundskolan på Dagö (Hiiumaa) dit svenskstuderande elever från hela Estland väntades. Lägre hölls för andra gången. Det första lägre ägde rum i Nuckö (Noarootsi) skola 2022.

Lägre på Dagö deltog eleverna från Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium, Kristiine Gümnaasium i Tallinn, Abja Gümnaasium, Noarootsi skola och Emmaste grundskola. Både grundskoleelever som redan har läst svenska och de som ska börja hösten 2025 bjöds in att delta.

Undervisningen skedde med hjälp av lekar och sånger. Eleverna delades in i två nivågrupper. Nybörjarna undervisades av Kai Sommer från Pärnu, Kersti Kutser från Abja samt Merje Kikas och Ivi Teller från Emmaste. De elever som redan hade studerat svenska undervisades av Mimmi Skarrie Elmquist från Sverige och Eva-Tiina Põlluste från Tallinn. Tillsammans utforskade de deltagande dagösvenskarnas stigar under ledning av guiden Helgi Põllo från Hiiumaa Muuseum och lärde sig många intressanta saker om dem, bakade pannkakor och deltog i ett tematiskt landskapsspel.

Respons från eleverna var att de tyckte om att lära sig

genom att spela och sjunga. Den positiva stämningen och de vänliga instruktörerna lyftes fram. Även om det fanns en viss oro före lägre för att de skulle behöva börja lära sig igen under sommarlovet, förändrades detta redan under den andra dagen och eleverna uppskattade de nya kunskaperna de hade fått. Möjligheten att lära känna svenskstuderande elever från andra delar av Estland och att få nya vänner var mycket uppskattad.

Lärarna kunde lära sig metodiska tekniker av varandra och berika sitt eget undervisningsbagage. Svensklärare i grundskolan saknar möjligheter till fortbildning och lägre bidrog till att fylla denna lucka. En kväll, medan eleverna bakade pannkakor, kunde lärarna dela med sig av erfarenheter och goda exempel.

Dagö bjöd lägerdeltagarna på det bästa ön har att erbjuda - ett varmt välkomnande, välsmakande måltider och massor av regn. Det sistnämnda är ett synnerligen sällsynt fenomen i regionen i juni.

Vormsi kirst – uus ja vajalik traditsioon

PETER HEDFORS
Jönköping ja Kärrslätt

Mõte Vormsi tänaste elanike ja saare juurtega inimeste kokkusaamispaigast sündis mõned aastad tagasi. Peagi kogunetakse juba neljandat aastat järjest.

Vormsi kirst / Ormsökistan

„Kirst on täis – meie asi on vaid lood taas üles leida.“ • *”Ormsökistan är full – det gäller bara för oss att upptäcka berättelserna igen.”*

Kolm eri häält pärast kaunist suvepäeva Vormsi koduloomuuseumis 2024. aastal / *Tre olika röster efter en vacker sommardag på hembygdsgården 2024*

„Aitäh tänaste sisukate arutelude ja tõeliselt sooja õhkkonna eest. Vormsi kirstust on saanud saarel uus ja vajalik traditsioon.“ • *”Tack för dagens meningsfulla diskussioner och riktigt fina atmosfär. Ormsökistan har blivit en ny och behövd tradition på ön.”*

„Kirst ei ole sugugi täis. See on maagiline. Sinna mahub alati uusi lugusid. Igaveseks.“ • *”Kistan är inte alls full. Den är magisk. Rymmer hela tiden nya berättelser, för alltid.”*

Tänavune Vormsi kirst lähtub eelmise aasta teemast. Siis kandis kohtumispaik pealkirja „Minu lugu“. Läbi aegade on just lood meid kokku sidunud – nii väikesed igapäevased kui ka suured elulood. Üks Vormsi kirstu põhialuseid on soov jäädvustada rohkem lugusid elust Vormsil enne põgenemist, nõukogude ajal ja pärast taasiseseisvumist.

Oluline on, et tegevusi leiduks igas vanuses osalejatele. Triin Reemann Iloni Imedemaalt Haapsalust tõi kaasa viis suurt kohvrit täis meisterdamist, mängu ja raamatuid, mis pakkusid rõõmu nii lastele kui täiskasvanutele.

Harry Timusk jagas oma liigutavat lugu sellest, kuidas ta Vormsini jõudis. 1970ndatel elas ta perega Tallinna äärelinnas. Sõbra kutsel külastasid nad Vormsit, mis oli sel ajal militaarala. Nad sattusid Saxbys säilinud ilusa kiviseintega vundamendile, mis neid kohe lummas – ent keegi ei teadnud, kellele see kuulus. Selle asemel soovitati neile lähedal asuvat maja, mis oli küll äärmiselt halvas seisus, aga veel püsti. Siis hakkasid asjad kiiresti arenema – juba järgmisel päeval pidi Harry suuskadel üle jää saarele minema, et lepingule alla kirjutada. Nüüdseks on nad viiskümmend aastat renoveerinud ja ehitanud ning nende kaunil talukohal elab kolm põlvkonda.

Kirjanik ja loovkirjutamise õpetaja Veronika Kivisilla jagas innustavaid nõuandeid, kuidas oma lugu kirjutama hakata.

Pärastlõunal kirjutati või alustati mitmeid lugusid, millest mitmed on juba ka saadetud.

Vormsi kirstu korraldusmeeskonna mõte on, et igaüks, kellel on Vormsiga seotud lugu – olgu see ajast enne sõda või hilisemast perioodist –, on teretulnud seda jagama. Saada oma lugu aadressile ormsokistan@gmail.com ja lisa juurde nimi, telefoninumber, meiliaadress ja oma seos Vormsiga.

Selle aasta Vormsi kirst toimub laupäeval, 26. juulil. Teemaks on „Meie Vormsi sõnas ja pildis“.

Üritusel tähistatakse ka Eestis alanud raamatu aastat – möödub 500 aastat esimese Eestis trükitud raamatu ilmumisest – ning Ilon Wiklandi 95. sünnipäeva. Triin Reemann aitab lastel oma lugusid joonistada. Ka täiskasvanutel on võimalus kirjutada ja illustreerida oma lugusid, seekord inspireerituna ajakirja Ormsöbladet toimetajast Charlie Hellmanist. Täpsem info ja registreerimislink on leitav Vormsi valla kodulehel vormsi.ee.

Päev lõpeb ühise avaliku kogunemisega, kuhu on oodatud kõik huvilised. Selle õhtu teema on „Minu

Triin Reemann Iloni Imedemaalt Haapsalust tõi kaasa viis suurt kohvrit täis meisterdamist, mängu ja raamatuid, mis pakkusid rõõmu nii lastele kui täiskasvanutele / *Triin Reemann från Ilons Sagoland i Hapsal hade med sig fem stora resväskor med pyssel, lekar och böcker, som intresserade både barn och vuxna*

Mõned Veronika Kivisilla soovitusel, kuidas oma lugu kirjutama hakata:

- Hoida endaga alati kaasas väike märkmik ja kirjuta üles, kui keegi räägib midagi huvitavat.
- Kirjuta nagu kiri sõbrale – või endale, nooremale või vanemale versioonile sinust.
- Vali teema. Selle päeva teema oli Vormsi – ühel või teisel moel.
- Anna häälele, kes on lahkunud. Või kirjuta nii, nagu oleksid sa ise mingi eriline puu, maja või loom – mõtle nende vaatenurgast.

südame Vormsi“. Loetakse ette lugusid, mille on kirjutanud nii Vormsi kirstu osalejad kui ka teised, kes on jaganud, mida Vormsi nende jaoks tähendab. Esineb ka saare oma kandleansambel, lauldakse laulu Minu Vormsi (nii eesti kui rootsi keeles) ja laule 2024. aasta laulu- ja tantsupeolt Haapsalu.

Ajakirjas Eestirootslane nr 2–2023 sai lugeda Vormsi kirstu eelmise aasta kohta. Kas sellest võiks kujuneda eeskuju ka teistele eestirootslaste küladele? On ju oluline hoida meie ühist ajalugu ja kultuuri ning tugevdada sidet tänaste eestlaste ja meie vahel, kellel on juured rannarootsi asualadel.

Ormsökistan – en ny och behövd tradition

PETER HEDFORS
Jönköping och Kärrslätt

På Ormsö föddes för några år sedan idén om en mötesplats för dagens Ormsö-bor och de med rötter på ön sen den estlandssvenska tiden. Snart är det dags för att samlas för fjärde året i rad.

Vi bygger då vidare på förra årets tema. Då genomfördes mötesplatsen Ormsökistan med temat "Min berättelse". I alla tider har berättelser fogat oss samman, små berättelser från vardagen såväl som större berättelser om livet. En grundtanke bakom Ormsökistan är att vi ska bevara fler berättelser om livet på Ormsö före flykten, under Sovjet-tiden och efter självständigheten.

Det är viktigt med aktiviteter för alla åldrar. Triin Reemann från Ilons Sagoland i Hapsal hade med sig fem stora resväskor med pyssel, lekar och böcker, som intresserade både barn och vuxna.

Harry Timusk delade sin gripande berättelse om hur han upptäckte Ormsö. Han och hans familj bodde på 1970-talet i en av förorterna till Tallinn. De blev inbjudna av en vän att besöka Ormsö som då var militärt område. De blev alldeles tagna av en grund med vackra stenväggars som stod kvar i Saxby. Men ingen visste vem som var ägare. Istället fick de tips om en grannfastighet där huset stod kvar, men var i extremt dåligt skick. Plötsligt gick det snabbt. Harry behövde ta sig till ön på skidor över isen redan nästa dag, för att skriva på ett avtal. I snart femtio års tid har de renoverat och byggt. Nu bor tre generationer på deras fina gård.

Författaren och läraren i kreativt skrivande Veronika Kivisilla inspirerade med olika tips hur man kan komma igång att skriva sin egen berättelse. Några av hennes tips till oss alla:

Under eftermiddagen skrevs eller påbörjades sedan många berättelser, varav flera har skickats in.

Tanken från planeringsgruppen för Ormsökistan är att vem som helst som har en berättelse relaterad till Ormsö gärna får skicka in den. Det kan handla om estlandssvenska tiden eller senare. Skicka din berättelse

Elisabeth Hedfors (vasakul) – üks ürituse korraldajatest / Elisabeth Hedfors (till vänster) en av Ormsökistans arrangörerna

till mailadressen ormsokistan@gmail.com Ange i mailet ditt namn, telefonnummer, mailadress och vilken koppling du har till Ormsö.

Årets Ormsökistan genomförs lördag den 26 juli. Årets samling har temat Vårt Ormsö i ord och bild.

Under samlingen uppmärksammas att det är Bokens år i Estland, 500 år efter att första boken trycktes i Estland och att Ilon Wikland firade sin 95:e födelsedag i år. Triin Reemann från Ilons Sagoland hjälper barnen att rita sina berättelser. Även de vuxna får möjlighet att skriva och illustrera sina berättelser, inspirerade av Charlie Hellman, redaktör för Ormsö Hembygdsförenings tidning Ormsöbladet. Mer information och anmälningslänk finns på Ormsö kommuns hemsida vormsi.ee.

Några av Veronika Kivisilla tips hur man kan komma igång att skriva sin egen berättelse:

- Ha alltid med dig en liten anteckningsbok och skriv när någon berättar något intressant.
- Skriv som ett brev riktat till en vän, eller till dig själv som yngre eller äldre.
- Bestäm ett tema. Dagens tema var Ormsö, på ett eller annat sätt.
- Ge röst åt någon som har dött. Eller skriv som om du var ett speciellt träd, hus eller djur. Tänk utifrån deras perspektiv.

Vormsi Talumuuseumis 2024 / På Ormsö
Hembygdsgården 2024

Dagen avslutas med en offentlig samling dit alla intresserade är välkomna. Temat då är "Mitt hjärtas Ormsö". Då kommer vi att få höra ett antal berättelser som deltagare i Ormsökistan och andra har skrivit om vad Ormsö har betytt för dem. Vi får också medverkan av Ormsös egen kannelgrupp, sjunger sången Mitt Ormsö (på svenska och estniska) och sänger från sång- och dansfestivalen i Hapsal 2024.

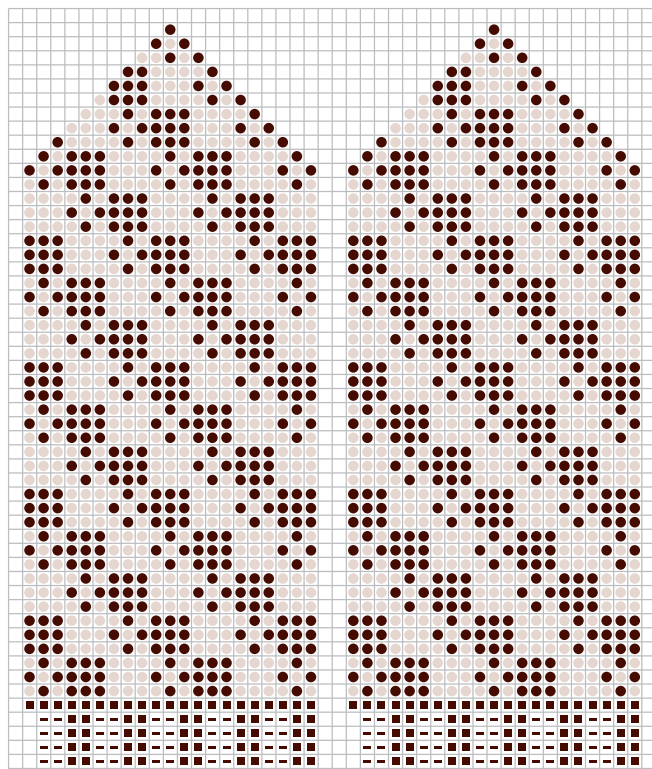
I Estlandssvensk nr 2-2023 kunde ni läsa om Ormsökistan 2023. Är detta kanske ett koncept att överväga i fler estlandssvenska bygder? Är det viktigt att bevara vår gemensamma historia och kultur, och öka kontakterna mellan dagens ester och oss med rötter i Estlands svenskbygder?

Käpikud Pakri saartelt

Vantar från Rågöarna

Kuduja: Jana Stahl,
Väike-Pakri

Stickare: Jana Stahl,
Lilla-Rågö

Näituse- kataloogi esitlus Eesti Rahva Muuseumis

Samal päeval enne näituse avamist, kell 14, toimus Eesti Rahva Muuseumi raamatukogus näituse “Rannarootslased. Estlandssvenskar” jaoks koostatud kataloogi esitlus.

Sõna võtsid Põhjamaade Ministrite Nõukogu Eesti esinduse juht Maria Gratschew ja näituse peakurator Kristel Rattus. Välkloengu teemal „Mida tähendab eestirootsi identiteet?“ pidas üks kataloogi autoritest Jörgen Hedman. Loeng oli rootsikeelne ja tõlgiti eesti keelde. Üritus kestis üks tund ning esitlust on võimalik järele vaadata.

Kataloogi valmimist ja esitlust toetas Põhjamaade Ministrite Nõukogu esindus Eestis.

Presentation av utställnings- katalogen på Estlands Nationalmuseum

Samma dag som utställningen öppnades, klockan 14, hölls en presentation av katalogen “Estlandssvenskar. Rannarootslased” i nationalmuseets bibliotek i Tartu.

Vid evenemanget talade Maria Gratschew, chef för Nordiska ministerrådets kontor i Estland, och utställningens huvudkurator Kristel Rattus. Ett kort föredrag med temat ”Vad betyder estlandssvensk identitet?” hölls av en av katalogens författare, Jörgen Hedman. Föredraget hölls på svenska och tolkades till estniska. Evenemanget varade en timme och presentationen kan ses i efterhand.

Katalogens produktion och presentation stöddes av Nordiska ministerrådets kontor i Estland.

Näitusekataloogi esseed:

Charlotte Wrangberg. Saateks

Kristel Rattus. Näitus „Rannarootslased. Estlandssvenskar“ ERMis

Jonathan Lindström. Rootsi-Eesti suhted kiviajast varakeskajani
Jörgen Hedman. Eestirootslased ja „Rootsi õigus“

Hele Kiimann. Rannarootsi maastik

Ida Västerdal. Metsistunud rootsi keel, mis võib endiselt

Patrik Göransson. Eestirootslaste kirikuajalugu

Sofia Joons. Uued tuuled Aibolandis

Monica Ahlström ja Helene Grantz. Paguluses sündinud lapsed

Ülo Kalm. Minu mälestused elust Noarootsis

Mariliis Vaks. Rannarootslaste puitsemete uurimisest ERMis

Mikael Sjövall. Aiboland – tõrjutud kultuur muudab kuju

Sofia Joons. Laikid, talharpad ja rahvakoraalid

Anu Järs. Aitäh, kallid pakrilased, hea seltskonna eest ja aitäh – kõigi juustude eest!

Mariliis Vaks. Aakrikust tehtud mööbel

Reet Piiri. Rannarootsi naiste eripärane juukse-mood ja uhked kurruseelikud

Essäerna i katalogen:

Charlotte Wrangberg. Förord

Kristel Rattus. Utställningen “Rannarootslased. Estlandssvenskar” på Estlands nationalmuseum

Jonathan Lindström. Sverige och Estland från stenålder till tidig medeltid

Jörgen Hedman. Estlandssvenskarna och den svenska rätten

Hele Kiimann. Det kustsvenska landskapet

Ida Västerdal. Vildvuxen svenska som fortsätter att fascinera

Patrik Göransson. Estlandssvenskar i kyrkohistorien

Sofia Joons. Nya vindar över Aiboland

Monica Ahlström och Helene Grantz. Att växa upp i Sverige med föräldrar födda utomlands

Ülo Kalm. Mina minnen av livet på Nuckö

Mariliis Vaks. Om forskning kring kustsvenskarnas träföremål på ERM

Mikael Sjövall. Aiboland – en undanträngd kultur ändrar skepnad

Sofia Joons. Laikar, talharpor och folkliga koraler

Anu Järs. Tack, kära Rågöbor, för gott sällskap och tack för – alla ostar!

Mariliis Vaks. Möbler av vrakgods

Reet Piiri. De kustsvenska kvinnornas egenartade hårmoden och flotta plisserade kjolar

(Esitlus avaneb uues aknas) / (Presentationen öppnas i nytt fönster)

Aibolandi kalender sh Rootsis asuva kogukonna suvesündmused. Rohkem infot kogukondade tegemiste kohta leiad valdade kodulehtedelt Eestis, Visitaibolandist ja erinevate kultuuriühingute kodulehtedelt Eestis ja Rootsis sh veebilehelt www.estlandssvenskarna.org

JUULI

- 1.–2.07 ESTO jätkub Tallinnas
- 3.–6.07 TALLINN XXVIII laulu- ja XXI tantsupidu „Iseoma“ Tallinnas
- 7.–13.07 NOAROOTSI Riguldi/Noarootsi kodukandiühingu kojupöördumispäeval
- 8.07 TARTU ERMi eestirootslastest pajatava näituse rootsikeelne tuur
- 8.–15.07 RUHNU viiulilaager
- 12.07 NAISSAAR Rannarahvafestival
- 13.07 Jumalateenistused Väike- ja Suur-Pakril
- 13.–15.07 Ruhnu Stick-talko ehk kooskudumine Ruhnu moodi
- 14.07 Pakri VIII üldkogu
- 21.07 ERMi eestirootslastest pajatava näituse rootsikeelne tuur
- 26.07 VORMSI Rälby Olavipäeva laat
- VORMSI Üritus Vormsi kirst Pears talus
- 27.07 NAISSAAR Jumalateenistus Naissaare kabelis ja palvus kalmistul
- 27.07 VORMSI Olavipäeva jumalateenistus Vormsi kirikus
- VORMSI Kontsert Vormsi kirikus
- 28.07 VORMSI Öine teenistus Püha Olavi kirikus ja surnuaial küünalde asetamine
- Ansambel Vox Clamantis kontsert Püha Olavi kirikus
- kl 22 Öömissa Püha Olavi kirikus
- 29.07 VORMSI Olavipäeva jumalateenistus
- kl 12 Püha Olavi kiriku taaspühitsemise
- 35. aastapäevale pühendatud jumalateenistus
- kl 13 Pidupäeva ühine supisöömine Vormsi kirikuaias
- kl 15 Fika Vormsi Talumuuseumis

AUGUST

- 1.08 TARTU ERMi rannarootslastest jutustava näituse rootsikeelne tuur
- 6.–10.08 VORMSI Talharpa laager
- 9.08 HAAPSALU Suitsukala tegu Rannarootsi Muuseumis
- 9.08 kl 18–20 VORMSI Rahvatantsurühm Vormsi 33
- 20.08 Eesti taasiseseisvumispäev
- 28.–29.08 Muinastulede ööd

2025. a. valib Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus uut kultuurinõukogu

Esmalt saadab Kultuuriministeerium peakomitee koosseisu kinnitamiseks valitsusele ning seejärel alustab tööd valimiste peakomitee. Eeldatavasti suve lõpus. Kogu valimiste protsessi juhib peakomitee, millel on esimees. Kultuuriomavalitsuse juhatus lähtub peakomitee otsusest. Juba järgmises ajakirjanumbris saame anda täpsemat infot valimiste korralduse ja kandidaatide kohta. Jooksvalt saad infot eestirootslane.ee uudiste lehelt.

Juhul, kui oled huvitatud kandideerimisest uude kultuurinõukokku, siis anna endast teada meiliaadressil info@eestirootslane.ee.

Val av nytt kulturråd 2025

Under 2025 kommer Estlandssvenskarnas kulturförvaltning att välja ett nytt kulturråd. Först kommer Kulturminderiet att fastställa valkommitténs sammansättning och överlämna den till regeringen för godkännande. Därefter inleder valkommittén sitt arbete, förväntat i slutet av sommaren. Hela valprocessen leds av valkommittén som har en ordförande. Kulturförvaltningens styrelse följer kommitténs beslut. Redan i nästa nummer av tidskriften kommer vi att kunna ge mer detaljerad information om valets genomförande och kandidater. Aktuell information finns löpande på eestirootslane.ee under nyhetsfliken.

Om du är intresserad av att kandidera till det nya kulturrådet, vänligen meddela oss via e-post: info@eestirootslane.ee.

KALENDER PÅ SVENSKA PÅ SIDAN 44

Ülearu palju pole sel aastal vaja meeles pidada, sest kolm kõige tähtsamat tegevust paistavad selgelt kõige muu hulgas silma:

1

Kindlasti tasub minna kaema ise ning võtta kaasa ka kõik sõbrad ja sugulased Eesti Rahva Muuseumisse näitusele rannarootslastest, mis on avatud terve aasta jagu.

25.05.2025–28.06.2026

2

Samuti võiks külastada Mardilaata, et saada aimu rannarootslaste pärandist ja mõelda jõulukingituste tegemisele ja seda ikka muidugi koos sõprade ja sugulastega.

6.–8.11.2025

3

Meeles tuleks pidada, et kõik kultuuriomavalitsuse uue kultuurinõukogu valijad täidaks valimisedeli ja selle õigel ajal postitaks. Uuri, kas kõik perekonnaliikmed on sedeli juba postitanud ja paku abi, kui see tähtis toiming on veel tegemata.

7.–9.11.2025

Väike-Pakri kabelitorni ja Suur-Pakri kabeli restaureerimine

3. veebruaril 1992 asutati Rootsis tegutseva Pakri Ühingu (rootsi keeles Rågöförening) algatusel Pakri kabelite mälestusfond. Juba järgmisel sügisel, kui nõukogude väed polnud veel Paldiski linna tänavatelt lahkunud, katsid Suur-Pakri kabeli pikiseina müüritise tsemendiga pakrilane Endel Enggrön ja Ain Sarv, sest ehitisel puudus katus.

Kabelifondi jaoks on toetusi kabelitorni ja kabeli taastamiseks taotlenud pikki aastaid Einar Mihlberg, kellele Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus andis Hans Pöhli medali koos tiitliga Eestirootslaste Kultuuri-kandja. Restuareerimisprojekti koostas Juhan Kilumets firmast Rändmeister OÜ. Aastal 2011 taastati torn koos katusega. Tallinna Rootsi-Mihkli kogudus asetas kabelisse koopia algsest torniristist. Suvel 2014 olid kabelil nii katus peal kui ka aknad ja uksed ees ning aastal 2017 tegid Lea Strohi juhendatud tudengid välismüüride vuukimistöid. Selleks hetkeks oli olemas peaaegu kõik vajalik, et kabel võiks ehitisena säilida.

Selleks, et anda hoonele siiski tagasi esialgne funktsioon pühakojana, paigaldas osäühing Priit ja Pross 2020. aastal ukse kaitseks varikatuse ja ka siselae. Kabelile uue põranda valamine ja järgnevad tööd õnnestusid ja õnnestuvad edaspidigi suuresti tänu

pakrilase Einar Mihlbergi hoolsale tööle ja pakrilaste järltulija Erik Söderbergi toele saarel kohapeal.

MTÜ Pakri Saarte Kogukond taotles raha juurde Hooandjast. Nii tegi Remert Hooldus OÜ esmalt ära siseseinte vuukimise ning aasta hiljem kabeli põrandad ja osa välisseinte parandustööd.

Teha kabeli juures on veel piisavalt palju, kuid kogukonna toel saava loodetavasti läbitud ka järgmised ettevõtmised, nagu viidi sellel kevadel Tallinna Rootsi-Mihkli koguduse eestvõtmisel Suur-Pakri kabelisse istepingid.

Täname kõiki kabeli heaks annetanud inimesi nii siin- kui ka sealpool Läänemerd ja kõiki firmasid, kes on võtnud riski teha hoopis teistsugustes oludes ja suuremat ettevalmistusaega nõudvaid ehitustöid. Samuti täname Lääne-Harju valda, et Väike-Pakri kabeli väli-alal on uued palkpingid. Ka väiksemad tööd Suur-Pakri kabeli juures on tehtud valla toetusel. Aastal 2020 viis näiteks Rändmeister OÜ Juhan Kilumetsa juhatamisel läbi Väike-Pakri kabelitorni tõrvamise.

Vaade Väike-Pakri kaldalt kabelitornile / *Utsikt från Lilla Rågös strand mot kapelltornet*

FOTO: JANA STAHL

Restaureringen av Lilla Rågö kapelltorn och Stora Rågö kapell

Den 3 februari 1992 grundades Minnesfonden för Rågö kapell på initiativ av Rågöföreningen i Sverige. Redan hösten därpå, innan de sovjetiska trupperna hade lämnat gatorna i Paldiski, tackte Endel Enggrön från Rågö tillsammans med Ain Sarv långsidans murverk på Stora Rågö kapell med cement – byggnaden saknade då helt tak.

Under många år har Einar Mhlberg ansökt om medel till restaurering av kapelltornet och kapellet. För sitt arbete tilldelades han Hans Pöhl-medaljen och hederstiteln Kulturens bärare för estlandssvenskarna av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning. Restaureringsprojektet togs fram av Juhan Kilumets från företaget Rändmeister OÜ. År 2011 återställdes tornet med nytt tak. En kopia av det ursprungliga tornkorset placerades i kapellet av Svenska S:t Mikael's församling i Tallinn.

Sommaren 2014 hade kapellet fått både tak, fönster och dörrar, och 2017 utfördes fogning av ytterväggarna tillsammans med studenter under ledning av Lea Stroh. Då fanns nästan allt för att kapellet skulle kunna bevaras som byggnad – men varför inte gå vidare? Efter att ett skärmtak sattes upp över dörren och innertaket installerades år 2020 av företaget Priit ja Pross OÜ, kunde man ta nästa steg mot att återge byggnaden dess ursprungliga funktion som helgedom.

FOTO: JANA STAHL

Suur-Pakri kabel 2018 / Stora Rågö kapell 2018

ESTI ARHITEKTUURIMUUSEUM EAM FK 6748

Väike-Pakri kabel 20. saj. alguses / Kapell på Lilla Rågö i början av 1900-talet

Gjutning av nytt golv och följande arbeten har blivit möjliga tack vare Einar Mhlbergs ihärdiga insats och stödet från pakribon Eriks Söderberg på plats på ön. Föreningen Pakri Saarte Kogukond (Rågöarnas byasällskap) ansökte dessutom om kompletterande medel via Hooandja-plattformen, vilket möjliggjorde golvläggning och renovering av delar av ytterväggarna – i tillägg till invändig fogning som redan hade genomförts året innan av Remert Hooldus OÜ.

Det finns fortfarande mycket att göra i kapellet, men med stöd från lokalsamhället är hoppet stort att även kommande etapper lyckas – precis som denna vår då sittbänkar transporterades till Stora Rågö kapell genom initiativ av Svenska S:t Mikael's församling i Tallinn.

Vi tackar alla privata donatorer på båda sidor av Östersjön, liksom alla entreprenörer som har tagit sig an det byggarbete som kräver särskilda förberedelser i mycket annorlunda för-

hållanden. Vi tackar också Lääne-Harju kommun, som har bidragit till att nya stockbänkar placerats på området vid Lilla Rågö kapell, samt till mindre arbeten vid Stora Rågö kapell. År 2020 utfördes tjärning av Lilla Rågö kapelltorn under ledning av Juhan Kilumets från Rändmeister OÜ.

Pakri saarte taasasustuse teke

JANA STAHL
Väike-Pakri

Kui Pakri saared Eesti taasiseseisvuses taasasustustuse tekkeks avanesid, siis olid need kuluvärvi, raskesti läbitavate teede, varemete ja militaarsete perioodile viitavate märkidega looduses. Esimesel kümnendil hoiatati nii lõhkemata pommide kui ka tulareemiaga nakatunud veekohtade eest ja saarte tagasivõitmine inimeste jaoks tundus kohati nagu tegutsemine sõjatoos – kasuks tuli kõik, mis aitas läbistada võsa või lõikas kulu pommiaukude täiteks, et püstitada telk. Ühtlasi läks vaja hea hulk seiklusjahu. Samas need, kelle jaoks on Pakri saared vanemate ja esivanemate kunagine elupaik, tundsid niipea, kui jalga puudutas maad, et on jõudnud kodupinnale, mida on tallanud kümned põlvkonnad enne neid.

Esmalt tehti paaripäevaseid reise, mille käigus planeeriti enda edaspidi sisseseadmist mugavamal viisil, kui ainult telk ja lõkketuli. Samal ajal astuti ka esimesi samme Pakri kabelivaremete säilitamiseks ja esivanemate mälestuseks erinevate objektide tähistamiseks. Tasapisi lisandus vanadele varemetele hooneid, püsti said teetähised ning välja pandi infot, mis võimaldas avada saari aina enam.

Visioone saarte arenguks on tehtud mitmeid ja Pakrite kogukond, nagu iga saareline kogukond, unistab ja planeerib ka praegu tulevikku. Selle üks osa on küsimus, kui suures ulatuses on mõistlik avada saari külaliste jaoks ja kui suureks võiks kasvada kogukond, mis võimaldaks hoida mälestust pakrirootslaste asustusest. Viimased kümnendid on muutnud saared lihtsamini külastatavaks ja rohelisemaks ning samas ka turvalisemaks võrreldes 1990ndate aastatega.

Praegu on asustatud Väike-Pakri Suurküla ja lisaks suvituskoht Väikekülas. Suur-Pakri saar on alaliste elaniketa. Kariloomi on saarel roh-

2x FOTO: JANA STAHL

Talgud Suur-Pakri Suurkülas / Talkon på Stora Rågö i Storbyn

kem kui elanikke ja lisaks leidub metsloomi. Osad metsloomad tulevad üle jää ja peatuvad lühemat aega, et jää uuesti tekkides jälle mandrile tagasi minna. Linnustik ja taimestik on saartel mitmekesine ja rõõmustab iga loodusarmastajat. Hingematvalt ilusad on saared enna jaanikuaega, kui niidutaimed õitsevad, või varakevadel, kui niidud hakkavad haljendama, aga ka talvel, kui on soovi kuulda lume langemist lumele – tegelikult on iga aasta aeg omamoodi ilus.

Pakri saared paeluvad külastajaid väga erineval moel, sest inimestel on erinev ettekujutus sellest, mis neid seal ees ootab. Soovitan minna Pakri saartele ilma eelnevate ootusteta ja avatuna seikluseks osaliselt asustamata paigas. Avastamiseks tasub kindlasti võtta aega, kui on soovi mõista Pakri saarte ajalugu ja tänast eluolu.

Väike-Pakri Suurküla / Lilla-Rågö Storbyn

Återbosättningen av Rågöarna

Väike-Pakri 2010 / Lilla Rågö 2010

2 x FOTO: JANA STAHL

Talgud Suur-Pakri Suurkülas / Talkon på Stora Rågö i Storbyn

När Rågöarna åter blev tillgängliga i samband med Estlands återvunna självständighet, möttes man av landskap präglade av blekta färger, svårframkomliga vägar, ruiner och spår av militär närvaro. Under det första årtiondet varnades det både för odetonerade bomber och vattenställen smittade med tularemi, och återtagandet av öarna kunde stundtals kännas som att vistas i en krigszon – allt som kunde hjälpa till att bana väg genom snåren eller användas till att fylla igen bombkratrar för att slå upp ett tält, var välkommet. Det krävdes också en hel del äventyrlust.

För dem vars föräldrar och förfäder bott på Rågöarna kändes det ändå, så snart foten rörde vid marken, som att ha återvänt hem – till den jord som trampats av generationer före dem.

Till en början gjordes korta flerdagarsresor, då man planerade för att framöver kunna slå sig ner mer bekvämt än bara med tält och lägereld. Samtidigt togs de första stegen för att bevara ruinerna av Rågö kapell och för att hedra förfäderna genom att märka ut olika platser.

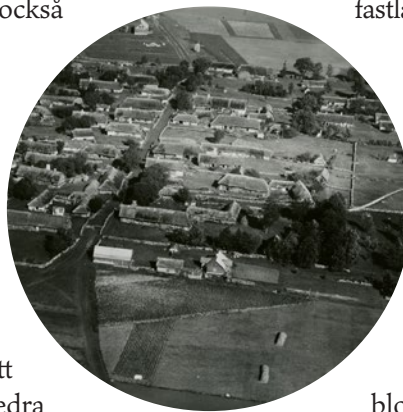
Med tiden började nya byggnader växa fram bland ruinerna, vägvisare sattes upp och information tillgängliggjordes, vilket öppnade öarna allt mer.

Flera visioner har formulerats för öarnas framtid, och Rågöbornas gemenskap – som alla ö-samhällen – fortsätter att drömma och planera. En viktig fråga är i vilken omfattning öarna ska öppnas för besökare och hur stor den bofasta gemenskapen skulle behöva vara för att hålla minnet av den svensk-estniska bosättningen levande.

Under de senaste decennierna har öarna blivit både mer lättillgängliga, grönnare och säkrare jämfört med 1990-talet.

Idag är den permanenta bosättningen koncentrerad till Storbyn på Lilla Rågö, och därutöver finns fritidsboende i Lillbyn. Stora Rågö saknar fast bosättning. Det finns fler betesdjur än människor på ön, och dessutom lever där vilda djur. Vissa djur kommer över isen vintertid och stannar tillfälligt, innan de återvänder till fastlandet när isen lagt sig på nytt.

Fågellivet och floran på öarna är mångsidig och till glädje för varje naturälskare. Öarna är förtrollande vackra före mid-

Suur-Pakri Suurküla 20. saj. alguses / Storbyn på Stora Rågö i början av 1900-talet

FOTO: ???

sommar, när ängsblommorna blommar, eller på våren när markerna börjar grönska – men också på vintern, om man vill höra snön falla på snön. Egentligen är varje årstid vacker på sitt eget sätt.

Rågöarna fascinerar besökare på olika sätt, eftersom var och en har sin egen föreställning om vad som väntar dem där. Det bästa sättet att resa dit är utan förväntningar – med ett öppet sinne för äventyret i en delvis obekant trakt. För den som vill förstå Rågöarnas historia och dagens vardag är det väl värt att ta god tid på sig.

„Osmussaar”

Aprillis ilmus raamat „Osmussaar” (eesti keeles) ja „Odensholm” (rootsi keeles), mille koostasid Osmussaare külaühinguga seotud osmussaarlaste järeltulijad: Saga Adolfsson, Lotta Odmar, Göran Hoppe ja Mats Erkas. Raamatu tõlkis rootsi keelest eesti keelde Matthias Bolliger ja toimetas Maarja Madissoon.

Raamatut on võimalik osta Haapsalus Rannarootsi Muuseumist, Tallinna Rootsi-Mihkli koguduselt Tallinnas, Tartus Eesti Rahva Muuseumist ja Stockholmis Eestirootslaste Kultuuriühingult SOV rootsikeelset raamatut. Eestis on müügil kaks raamatut: eesti ja rootsi keeles eraldi.

„Odensholm”

I april utkom boken „Osmussaar” (på estniska) och „Odensholm” (på svenska), sammanställd av ättlingar till odensholmsbor i samarbete med Osmussaare byförening: Saga Adolfsson, Lotta Odmar, Göran Hoppe och Mats Erkas. Boken översattes från svenska till estniska av Matthias Bolliger och redigerades av Maarja Madissoon.

Boken kan köpas i Estland från Aibolands museum i Hapsal, den svenska S:t Mikaels församling i Tallinn och Estlands Nationalmuseum i Tartu. I Sverige finns den svenska versionen till försäljning hos Estlandssvenskarnas kulturförening SOV i Stockholm (pris: 120 SEK + frakt). I Estland säljs boken i två separata versioner: en på estniska och en på svenska.

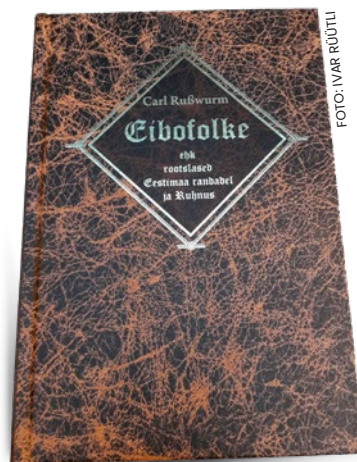
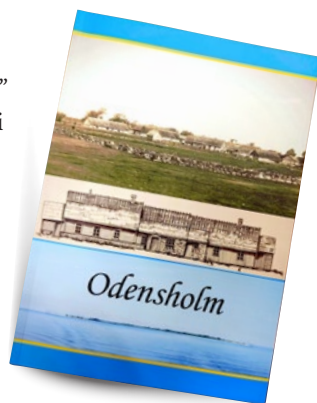
Näitusekataloog „Rannarootslased. Estlandssvenskar”

Artiklikogumik „Rannarootslased. Estlandssvenskar” täiendab ERMi Eesti rannarootslaste kultuuripärandit käsitlevat näitust, pakkudes põnevat lisalugemist. Raamatusse koondatud esseed pärinevad rannarootsi ajaloo ja kultuuri uurijatelt ja sõpradelt, nende seas on eri distsipliinide ja elualade esindajaid ning rannarootslaste järeltulijaid.

Väljaandja: Eesti Rahva Muuseum. 144 lk. Kataloog on müügil Eesti Rahva Muuseumis Tartus ja Rannarootsi Muuseumis Haapsalus.

Utställningskatalog „Rannarootslased. Estlandssvenskar”

Utställningskatalogen kompletterar utställningen om estlandssvensk kulturarv på Estlands Nationalmuseum. Denna essäsamling erbjuder spännande fördjupande läsning och innehåller texter av forskare och vänner till estlandssvensk historia och kultur – bland dem finns representanter från olika discipliner och samhällsområden samt ättlingar till estlandssvenskar. Utgivare: Estlands Nationalmuseum. 144 sidor. Katalogen finns till försäljning på Estlands nationalmuseum i Tartu och på Aibolands museum i Hapsal.

„Eibofolke ehk rootslased Eestimaa randadel ja Ruhnus”

Kordustrükk on ilmunud Eestirootsi Akadeemia initsiatiivil ühest olulisemast raamatust, Carl Rußwurmi „Eibofolke ehk rootslased Eestimaa randadel ja Ruhnus”, mis ilmus esmakordselt saksakeelsena 1855. aastal. Eesti keelde tõlkis raamatu Ivar Rüütli aastal 2015. Raamat on müügil Rannarootsi Muuseumis Haapsalus ja Eesti Rahva Muuseumis Tartus.

Et nytryck av en av de viktigaste böckerna om estlandssvenskar har också kommit ut på initiativ av Estlandssvenskarnas akademi: Carl Rußwurms verk „Eibofolke ehk rootslased Eestimaa randadel ja Ruhnus” (på tyska: Eibofolke, oder die Schweden an den Küsten Ehstlands und auf Runö, 1855). Boken översattes till estniska av Ivar Rüütli år 2015. Den finns till försäljning på Aibolands museum i Hapsal och Estlands Nationalmuseum i Tartu.

Lehekülgi veel ilmumata raamatust / Sidor ur den kommande boken

„Rannarootslaste rahvarõivad“

Eestirootslaste kultuuriomavalitsus annab välja raamatu „Rannarootslaste rahvarõivad“, mis on rikkalikult illustreeritud rannarootsi alade rahvarõivade tutvustav tervikteos. Raamat koondab endasse kõikide ajalooliste asualade rahvarõivaste valmistamise ja kandmise traditsioonid, kus rahvariiete kandmine või allikad sellele on tänaseks säilinud. Raamatu artiklite autorid on Ivar Rüütli (sissejuhatajaks rannarootslaste asustuslugu ja eestirootslaste uurimisest), Jutta Holst (rannarootslaseks olemisest ja Põhja-Jamaade muuseumide kogudest). Seejärel Vormsi rahvarõivaste osa autoriteks on Kristina Rajando, Yngve Rosenblad ja Marju Tamm. Noarootsi piirkonda kirjeldab Violetta Riidas, Pakri saari koos Vihterpaluga Lembe Maria Sihvre, Ruhnud Külli Uustal ja Hiiumaad Helgi Põllo. Raamat ilmub hiljemalt juulis. 440 lk. Raamatu valmimist toetasid Eesti Rahvakultuuri Keskus, Eesti Kultuurkapital ja MTÜ Pakri Rannad.

Estlandssvenskarnas kulturförvaltning ger ut boken Estlandssvenskarnas folkdräkter (Rannarootslaste rahvarõivad), ett rikt illustrerat verk som presenterar folkdräkterna från alla historiska estlandssvenska bosättningsområden. Boken samlar kunskap om tillverkning och bruk av traditionella dräkter i de områden där dräktbärande traditioner eller källor fortfarande är bevarade. Artikelförfattarna är Ivar Rüütli (om estlandssvensk bosättningshistoria och forskning), Jutta Holst (om identitet och museisamlingar i Norden), Kristina Rajando, Yngve Rosenblad och Marju Tamm (Ormsö), Violetta Riidas (Nuckö), Lembe Maria Sihvre (Rågöarna och Vippal), Külli Uustal (Runö) och Helgi Põllo (Dagö). Boken utkommer senast i juli. 440 sidor. Utgivningen av boken möjliggjordes med stöd från Estniska Folkkulturcentret, Estlands Kulturkapital och MTÜ Pakri Rannad.

Raamat Bernhard Schmidti

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus koostöös Argo Kirjastusega annab välja raamatu Naissaarelt pärit leiutajast Bernhard Schmidti. Raamatu fookus on maailmakuulsa astro-optiku elutöö. Raamatu kolleegiumisse kuuluvad: Kristina Rosen (naissaarlaste järeltulija), Ingvar Svanberg, Walter Stephani, Hele Kiimann, Mattias Reinholdson. Nõustasid ja tõlkisid: Maarja Madissoon, Ivar Rüütli ja Matthias Bolliger. Raamat ilmub augustis ja ilmuvad 2 raamatut, nii eesti keeles kui ka rootsi keeles eraldi. Raamatu sihtgrupp on kõik astronoomia huvilised ja Bernhard Schmidti elutööst huvitatud.

Boken om Bernhard Schmidt

Estlandssvenskarnas kulturförvaltning ger i samarbete med förlaget Argo ut en bok om uppfinnaren Bernhard Schmidt, bördig från Nargö. Boken fokuserar på den världsberömda astrooptikerns livsverk. Redaktionsgruppen består av Kristina Rosen (ättling till nargöbor), Ingvar Svanberg, Walter Stephani, Hele Kiimann och Mattias Reinholdson. Rådgivare och översättare: Maarja Madissoon, Ivar Rüütli och Matthias Bolliger. Boken utkommer i augusti och publiceras i två separata versioner – på estniska och på svenska. Den riktar sig till alla med intresse för astronomi och Bernhard Schmidts livsgärning.

KAIRI-LIIS HABICHT

Kartulileib

Potatisbröd

Kehva rukkisaagi aastatel küpsetati Pakritel tihti kartulileiba. Kartulileiba küpsetati palju ka kevaditi ja suve hakul, kui viljavarud olid otsakorral.

Maria Stahl on oma pojatütrele rääkinud, kuidas kartulitele sobis Pakrite pinnas väga hästi, sest kivid hoidsid sooja ja kartulisaagid olid rikkalikud. Kartulileib püsis kauem värske, oli pehmem ja mahlasem tavaleivast. Seda oli hea kiirel ajal valmistada suurem kogus, et siis kauemaks tööleminejaile leivakotti kaasa panna.

Alljärgnev retsept on mugandus Per Söderbäck'i raamatust "Rågöborna" pärinevast kartulileiva tegemise kirjeldusest. Soovi korral võib jahusid varieerida või hoopis küpsetada leib, kasutades juuretist. Kuna aga just rukkijahu oli see, millest rasketel aastatel puudust tunti, olen rukkijahu koguse siin minimeerinud.

KOOSTISOSAD:

3 dl odrajahu
1 dl rukkijahu
5 dl kartuliputru
või purustatud
keedetud kartuleid
1 muna
1 tl soola
2 sl sulatatud võid
vajadusel pisut vett
soovi korral
kõõmneid

VALMISTAMINE:

1. Sega kartulipudru või purustatud kartulite hulka sool, muna ja jahu.
2. Kui segu jääb liiga paks, lisa tilk vett.
3. Vormi lapikud pätsid, tõsta küpsetuspaberiga kaetud ahjuplaadile.
4. Määri läike saamiseks võiga.
5. Küpseta 225-kraadises ahjus 20 minutit.
6. Paku soojalt koos määrdetu või munavõiga.

Under år med dålig rågskörd bakades man ofta potatisbröd på Rågöarna. Det gjordes särskilt på våren och försommaren, när spannmålsförråden höll på att ta slut.

Maria Stahl har berättat för sitt barnbarn att potatis trivdes mycket bra i Rågöarnas jord – stennarna höll värmen och skördarna blev rikliga. Potatisbrödet höll sig färskt längre, var mjukare och saftigare än vanligt rågbröd. Det var praktiskt att baka en större mängd på en gång – ett bra bröd att ta med till arbetet under långa dagar.

Receptet nedan är en bearbetad version av en beskrivning ur Per Söderbäck's bok Rågöborna. Vid önskemål kan mjölsorterna varieras, eller så kan man använda surdeg. Men eftersom det var just rågmjöl som ofta saknades under svåra tider, har mängden råg i det här receptet minskats.

INGREDIENSER:

3 dl kornmjöl
1 dl rågmjöl
5 dl potatismos
eller mosade
kokta potatisar
1 ägg
1 tsk salt
2 msk smält smör
lite vatten
vid behov
ev. brödkummin

TILLAGNING:

1. Blanda potatismos eller mosad potatis med salt, ägg och mjöl.
2. Om degen blir för tjock, tillsätt lite vatten.
3. Forma platta kakor och lägg dem på en plåt med bakplåtspapper.
4. Pensla med smör för glans.
5. Grädda i 225 grader i 20 min.
6. Servera varmt med färskost eller äggsmör.

- Kartul pärineb Lõuna-Ameerikast, seal kasvas ta algul metsikult, inkad hakkasid seda teadlikult kasvatama alates 13. sajandist.
- Euroopasse tooduna tõi kartuli saagikus lahenduse viljaikaldusaastatel valitsenud näljahädadele.
- Jõudu ja energiat annab kartul tänu tärklisele.
- Tärklisesisalduse tõttu arvatakse ekslikult, et kaalulangetusperioodil tuleb kartul menüüst välja arvata, kuid tärklis laguneb meie seedesüsteemis glükoosiks, mis on meie keha (eriti aju) esmaseks ehk kõige kergemini kättesaadavaks energiaallikaks. Pikemal süsivesikute puudusel hakkab organism glükoosi sünteesima kehavalkudest, mistõttu alaneb tunduvalt organismi kaitsevõime.
- Kartulis sisaldub erinevaid B-grupi vitamiine B1, B6 ja folaate. Folaate on vaja rakkude kasvamiseks, loote arenguks ja punavere rakkudele. Neil on eriline tähtsus raseduse ajal. Sellepärast on lapseootel emadele värske kartul suvel suisa supertoit. Samuti haiguste korral ja eakatele.
- Värsket kartulit ei peaks koorima, sest nii koore kui ka selle all on peidus meie kasulikud ained. Koorimata kartuleid süües saame kasu veelgi rohkem.
- Üks keskmine kartul sisaldab kuni 30% soovituslikust B6-vitamiini päevanormist. B6-vitamiinil on oluline roll süsivesikute ja proteiini ainevahetuses ning ta parandab unekvaliteeti. B6-vitamiin reguleerib ka önnhormooni tootmist, seega võib kartuleid süüa päevas mitu tükki.
- Müüt on see, et kartulit ja liha ei tohiks koos süüa. Inimene on segatoiduline, meie seedesüsteem kohaneb hästi ja eritab just neid seedeensüüme, mida on vaja erinevate toitude seedimiseks. Raskustunne söömisel tekib hoopis põhjusel, et me ei mälu toitu piisavalt peeneks.
- Kaaludes kartuli tarbimise piiramist, võiks teha seda päeva viimase toidukorral, sest siis pole kehal enam nii palju süsivesikuid tarvis. Aga pigem võiks öhtul vältida teisi süsivesikuid, nagu makaronitooted ja riis.

- Potatisen kommer ursprungligen från Sydamerika, där den först växte vilt. Inkaindianerna började odla den redan på 1200-talet.
- När potatisen spreds till Europa blev den en viktig gröda – den gav pålitlig skörd och hjälpte till att lindra svält under år av missväxt.
- Potatis är rik på stärkelse, vilket gör den till en utmärkt energikälla. Stärkelsen bryts ner till glukos – kroppens och hjärnans främsta bränsle.
- Det är en vanlig missuppfattning att man bör undvika potatis under viktminskning. Vid långvarig brist på kolhydrater börjar kroppen istället ta energi från muskelvävnad, vilket försvagar immunförsvaret.
- Potatis innehåller flera B-vitaminer, bland annat B1, B6 och folat. Folat är särskilt viktigt vid graviditet, för fostrets utveckling och för bildning av röda blodkroppar.
- Färskpotatis är därför en riktig supermat för gravida, äldre och dem som återhämtar sig efter sjukdom.
- Både skalet och det yttersta lagret under innehåller värdefulla näringsämnen – därför är det klokt att inte skala färskpotatis.
- En medelstor potatis täcker upp till 30 % av det dagliga behovet av B6-vitamin. Det vitaminet spelar en viktig roll i ämnesomsättningen och påverkar både sömnkvalitet och humör.
- Det är en seglivad myt att potatis och kött inte passar ihop. Människan är allätare, och matsmältningssystemet anpassar sig genom att producera rätt enzymer för olika näringsämnen.
- Om du vill dra ner på kolhydrater är det klokare att undvika pasta eller ris på kvällen – potatis är ofta ett mildare och näringsrikare val.

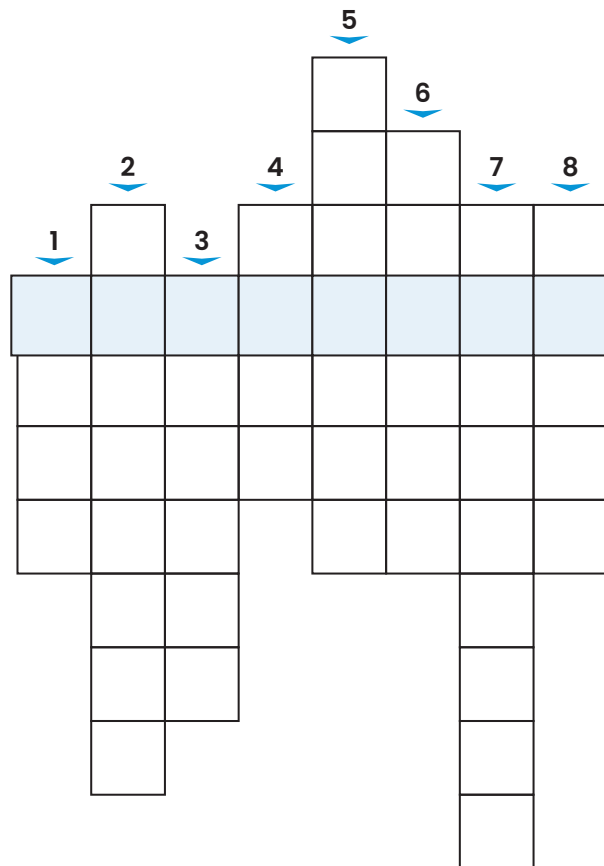

1. Pakri saared kingiks saanud ja ostnud Riia bürgermeister Thomas von ... (perekonnanimi).
2. Laht Väike-Pakri ja Paldiski vahel (pakri murdes).
3. Vanim küla koht Suur-Pakril (pakri murdes)
4. Kooliõpetaja ja kohalik kultuuritegelane Pakritel enne II MS (perekonnanimi).
5. Küla Suur-Pakril (pakri murdes).
6. Üks lähimatest sadamateist saartele (eesti või rootsi k)
7. Missugust pitsi tehti Pakritel? (rootsi k) ... spets.
8. Saar Väike-Pakri ja Suur-Pakri vahel

Ristsõna lahendussõnast saad teada **Pakri saarte nime rootsi keeles**. Head lahendamist!

1. Bürgermeistern i Riga, som fick St Rågö som gåva och köpte Lilla Rågö: Thomas von ... (efternamn).
2. Viken mellan Lilla Rågö och Paldiski (på Rågösmål).
3. Den äldsta byplatsen på Stora Rågö (på Rågösmål).
4. Lärare och lokal kulturpersonlighet på Rågöarna före andra världskriget (efternamn).
5. En by på Stora Rågö (på Rågösmål).
6. En av de närmaste hamnarna till öarna (på estniska eller svenska).
7. Vilken sorts spets gjordes på Rågöarna? (på svenska) ... spets.
8. Ön som ligger mellan Lilla och Stora Rågö.

Vad kallas **Pakri saared (öarna) på svenska**? Lös korsordet och ta reda på det. Lycka till!

Eestirootslane 1-2025 ristsõna vastus / Svar på korsordet i Estlandssvensk 1-2025: AIBOLAND

Suur- ja Väike-Pakri murdesõnu

Suur- ja Väike-Pakri murdesõnu Nils Tiberigi ja Carl Russwurmi järgi.

* on üldiselt kasutuses olnud paljude rannarootslastega asustatud piirkondades, mis viitab sellele, et need on kasutusel olnud muutumatul kujul ja tegemist on väga vanade sõnadega.

** On huvitav, et sama sõna on kasutusel ühiselt vormsilastega, mitte Vihterpalu piirkonnaga nagu võiks oletada.

Dialektord från Stora och Lilla Rågö

Sammanställda enligt Nils Tiberig och Carl Russwurm.

* Dessa ord har i allmänhet använts i många områden där estlandssvenskar har bott, vilket tyder på att de har använts i oförändrad form under lång tid och att de är mycket gamla.

** Det är intressant att samma ord förekommer i ordförrådet på Ormsö, men inte i Vippal-området, vilket man annars skulle kunna anta.

eesti k.	svenska	Pakri murre / Rågösmål
soovis istuda	ville sitta	vild siti
palju	mycket	miki
läks üles	gick upp	gick opp
väljast	uti	iti
neid	dem	däi
nad	de	di / täi
omama, omasid	har, hade	håva, hav
vaata	titta	skoa
kodu	hem	häim
kuhu	vart	känn
julgeb	törs	tåras
midagi	ingen	itt
olema	vara	VÅRI
rahvas	folk	FÖLKI
tulema	komma	KOMA
vii	ta / för bort	VE
ankruköis	ankartåg	ANKERTAU
küün	lada	LÅA
rüsa	ryssja	MJÅDRA
sitasitikas	dyngbagge	DURDIVEL
lumi	snö	snjô*
hüljes	säl	säöl*
(teatud vandesõna/ett visst svärord)		TÁBIAENTE**

Suur-Pakri murre / Väike-Pakri murre / SAAR TÄPSUSTAMATA
Stora Rågösmålet / Lilla Rågösmålet / Ö EJ SPECIFICERAD

Han lånade böcker, han tyckte om att läsa.

— Vem var det som hade hand om biblioteket?

— Skolläraren.

— Fanns det möjlighet att komma till läkare, när man bodde på Lilla Rågö?

— Det var inte som här. Läkaren kostade pengar. Man gick aldrig i onödan till en läkare, om man nu blev sjuk. Då skulle det vara något allvarligt.

— Om man bröt benet, t ex.

— Jag vet inte. Det läktes väl ihop av sig självt. Jag vet inte att någon bröt benet.

— Höll ni på med hokus-pokus, när ni blev sjuka eller hade ni medicin?

— Dom kan kalla det vad som helst. Folk hade ju naturmedicin. Dom hade örter som dom plockade. Det var gott om växter. Hade dom ont i magen tog dom malört i spriten, men man söp sig ju inte full. Jag själv blev botad med malört i sprit. Om man hade blodförgiftning satte man spritkompresser runt. Det har jag själv varit med om. Det fanns en sjukdom som gick med diarre och sånt. Mot den kokade dom videbark. Det brukade vi ge till djuren också, videbark, när kalvarna fick diarré. Vi brukade värma öl till dom med lök i om dom var stinna i magen. Fick dom rötsjukan, då fanns det nässlor, som man plockade och kokade och korna blev bra. Det var likadant när korna kalvade, man gav dom varmt öl och jäst. Då kom efter-börden. Det var ingen som behövde gå till veterinären med sånt inte.

— Hade ni något nödår då fodret inte ville räcka till?

— Inte på min tid. Ibland kunde det växa lite dåligt, men folk klarade sig.

— Du säger själv att du inte saknade något på Lilla Rågö. Kände du några andra, som längtade bort och ville se någon annat eller göra något annat?

— Det var några jäntor, som for över till Gotland för att tjäna. Dom var inte länge borta, innan dom kom hem igen.

— Några längre resor gjorde ni väl aldrig?

— Nej, nej. Till Tallinn på sin höjd. Bara om det var nödvändigt, om vi skulle handla något, annars inte. Ingen semester hade vi. Man kan säga att vi hade semester där vi bodde på ön.

— Hur var det med giftermål, gifte man sig endast med folk från ön eller ..

— På sista tiden fick man gifta sig med vem man ville, men förut var det förbjudet. Jag vet att min mormor tog sig man från Stora Rågö, han skulle bli måg i huset. Men hon måste gå ända till tinget innan hon fick ta man från Stora Rågö. Det var så att dom var fyra bröder. En fick stanna hemma, men de andra tre skulle ut i kriget. Om dom gifte sig med en jänta, som tog dom till måg i huset, slapp dom kriget. En av bröderna gifte sig med min mormor och två gifte sig med var sin enda dotter på Stora Rågö. Då fick min mormor gå till tings, innan hon fick karl från Stora Rågö.

— På Lilla Rågö pratade ni inte estniska?

— Inte på ön. Vi pratade vår egen dialekt, rågöspråk. Det var skillnad på språket mellan de båda öarna.

— Var det svårt att förstå varandra?

— Vi förstod ju varann, men vi skrattade åt varann. Var och en tyckte om sitt språk, att det var bäst. Och då skrattade man åt dom andra. Likadant med dom från Nuckö, om jag nu skall gå in på det. Det var roligt, när dom kom som drängar och pigor till ön, då gjorde vi narr av dom. Dom kunde inte vår dialekt.

— På Nuckö pratade dom också en sorts svenska?

— Ja, olika överallt. Korkis var inte långt ifrån oss. Men där var det också olika. Alla hade sin dialekt. Det är ju likadant här i Sverige.

— Hur var det när ni kom till Baltischport, klarade ni er med språket?

— Då måste man prata estniska. Men hemma använde vi vårt eget språk.

— Lärde ni er estniska i skolan?

— Ja, estniska kunde dom flesta. Man var tvungen att kunna det, annars var det svårt att klara sig utanför ön.

— Kunde ni förstå varann om ni prata estniska med varann mellan öarna?

— Nej, inte sinsemellan, vi pratade inte estniska med varann mellan öarna.

— Nej, men kunde ni prata estniska så pass bra att ni förstod varann?

— Ja, man lärde sig ju. Som jag sa, man var tvungen. Vi kunde prata estniska, men esterna kunde inte prata svenska.

— På det här sättet blev det inte så svårt för er, när ni kom till Sverige, eftersom ni pratade svenska?

Terviktektst on ilmunud Eestirootslaste Kultuuriühingu SOV ja autorite koostöös. Trükikoja Kristianstads boktryckeri AB 1987 valminud raamatus „*Estlandssvenskar minns*”, milles on koondatud SOV noorteühenduse SONG poolt kogutud materjalid.

Hela texten har publicerats i samarbete med Estlandssvenskarnas kulturförening SOV i Sverige och författarna. I boken „*Estlandssvenskarna minns*”. Utgiven av Kristianstads boktryckeri AB 1987 i boken „*Estlandssvenskarna minns*” som materialet av Svenska odlingens nya generation SONG i samarbete med redaktörerna.

Väikesaarte üldkogud

Kui püasiasustusega väikesaarte seadus (edaspidi VsaarS) 2003. aastal vastu võeti, siis oli see saarelise eluolu erinevust mandri omast arvestades oluline samm edasi teadvustamiseks, et ilma regulatsioonideta (saare eripäradest tulenevalt) ja riigipoolse toetuseta on püasiasustuse säilimine Eesti väikesaartel võimatu.

Just püsivalt saartel elavate kogukondade säilimine on oluline, mitte saarte asustatus üldisemalt. Alates aastast 2017 toimub Pakri üldkogu, mida võimaldab VsaarS. Üldkogu kokku kutsumine Väike-Pakril langes kokku asjaoluga, et Lääne-Harju vallavanemaks valiti Jaanus Saat. Varasem suhtumine Pakri saarte endisesse ja praegusesse kogukonda, kui linna- ja hiljem vallavalitsuse korralduses pigem häirivasse seltskonda, läks aja jooksul paremaks ning sai võimalikuks tänu vallajuhtide juhtimisstiili muutusele – endisest tõrjuvast suhtumisest sai aastal 2017 kogukonda tegelikult kaasav lähenemine. Nii osutus võimalikuks ka üldkogu kokkukutsumine.

Üldkogude kokkukutsumine on sõltuv kohaliku omavalitsuse tahtest. Kahjuks on aja jooksul asunud riiklikul tasandil karpima üldkogudele seadusega antud rolli. Aastale 2003 eelnevalt, kui Eesti Saarte Kogus (edaspidi ESK) asuti seaduseelnõud koostama, lähtuti üldkogude vajadusest, saari asustanud rootslaste kogunemistraditsioonist ja kogukondlikust otsustustavast, mis oli aastasadu end õigustanud.

VsaarS-i muudatusettepanekud võeti vastu kompaktse paketina ESK Hiiumaa suvisel üldkoosolekul aastal 2024, et muuta üldkogude kokkukutsumine veelgi paindlikumaks ja kvoorumit kokku saamise nõue tegelikku elu arvestavaks.

Pakri saarte üldkogu reglement sisaldab tegelikult juba 2017. aastast neid ettepanekuid, mille ESK tegi 2024. aasta Hiiumaa üldkogul kehtiva seaduse täiustamiseks ning Pakri saarte reglement on end olemasoleval kujul õigustanud. 2017. aastal otsustati saarvaldade survele seaduses muuta üldkogude kokkukutsumine saarvaldades mitte kohustuslikuks. Seadust muutma asudes ei arvestatud ESK ettepanekuid.

Samamoodi ei arvestatud ESK ettepanekut, et saar loetaks asustatuks ka juhul, kui seal elab kõigest üks inimene või siis juhul, kui riigikogu õiguskomisjon kindlasti soovib kehtestada viie inimese kriteeriumit, siis kindlasti ei tohiks inimeste arvu vähenemisel saar langeda püasiasustatud saarte nimistust välja, sest see tä-

hendab ka ühtlasi toetuse kaotamist, mis on ette nähtud nimistus olevatele saartele.

Pakri saari see muudatus ei puudutanud, kuid on oluline teiste saarte kogukondade jaoks. ESK esitatud VsaarS-i muutvas 2024. aasta ettepanekute paketis on üldkogu kokkukutsumine saarvallas tehtud uuesti võimalikuks, kui üldkogu soovib kokku kutsuda veeendi saare püsielanikkonnast. Tegelikult toimivad üldkogud arutelu platvormina ikka kogukonna enda soovil, kuid nende kokkukutsumiseks on vaja olemasolevat VsaarS-i muuta selliselt, et kogukonnal oleks võimalik üldkogu kokku kutsuda olenemata kohaliku omavalitsuse tahtest. Selleks on lisatud seaduse muudatusettepanekutesse võimalus kokku kutsuda üldkogu ka ilma kvoorumita. VsaarS-i muutvalt oleks ESK ettepanek täiendada seaduse § 5 uue lõikega (punkt 51) järgmises sõnastuses: “Kui üldkogul ei ole esindatud pooled väikesaare hääleõiguslikud elanikud, ning koosolek ei ole seetõttu otsustusvõimeline, kutsub saarevanem päevakorda muutmata hiljemalt kolme nädala, kuid mitte varem kui nädala, jooksul kokku uue koosoleku, mis on pädev otsuseid vastu võtma koosolekul esindatud hääletest sõltumata.”

ESK Hiiumaa üldkogul vastu võetud muudatused on igati kogukondadega arvestavad, sest on loodud koostöös kogukondadega, kuid nende rakendamine koostöös ametkondadega üha keerukam.

VsaarS-i kohaldamine on oluline, sest seaduse § 3 sätestab riigi ja kohalike omavalitsuste eesmärgid, sh püasiasustuse taastamise, säilitamise ja arengusuutlikkuse toetamise. Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus on osalenud ESK töös ja pidanud seda oluliseks, sest püasikogukondadeta saartel pole võimalik arendada ja hoida osasid saari sajandeid asustanud rannarootslaste kultuuripärandit. Tuge pakub selleks ka VsaarS-i § 3 alapunkt 5, mis ütleb, et riigi ja kohalike omavalitsuste eesmärkide hulgas on saarte elulaadi omapära ja rahvakultuuri järjepidevuse säilitamine. Samamoodi on olulised teisedki alapunktid VsaarS-i § 3 juures, sh looduskeskkonna kaitse ning ettevõtlust ja teisi valdkondi puudutavad eesmärgid, mis kõik toetavad tugevate kogukondade teket, arengut ja säilimist.

JANA STAHL

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse juhatuse esimees

Småöarnas östämmor

När Lag om småöarna med permanent bosättning (nedan kallad V SaarS från estniska) antogs år 2003, var det ett viktigt steg för att erkänna de särskilda villkor som råder på öarna i jämförelse med fastlandet. Lagen betonade att utan särskilda regleringar och statligt stöd är det omöjligt att bevara en fast bosättning på Estlands småöar.

Det avgörande är att bevara de samhällen som lever permanent på öarna – inte enbart att öarna är bebodda i allmänhet. Sedan 2017 har det hållits ett allmänt möte för Rågöarna, vilket möjliggörs av V SaarS. Att ett möte kunde hållas på Lilla Rågö sammanföll med att Jaanus Saat valdes till borgmästare i Lääne-Harju kommun. Tidigare hade Rågöarnas dåvarande och nuvarande invånare ofta betraktats som en besvärlig grupp av stads- och senare kommuntjänstemän. Med tiden förbättrades dock förhållandet tack vare en förändrad ledarstil i kommunen – från ett avvisande förhållningssätt till ett som år 2017 faktiskt inkluderade lokalsamhället. Därmed blev det också möjligt att kalla till en östämma.

Östämman kan endast sammankallas om den lokala kommunen är villig att stödja detta. Tyvärr har staten med tiden börjat inskränka den roll som lagen ursprungligen tilldelade dessa stämmor. Innan lagen antogs 2003 utarbetade Estlands Öarnas Ting (nedan kallat ESK från estniska) lagförslaget med utgångspunkt i behovet av allmänna möten – en tradition bland de svenskättade bosättningarna och en gemenskapsbaserad beslutsform som visat sig hållbar under århundraden.

Förslag till ändringar i V SaarS antogs som ett samlat paket vid ESK:s sommarstämma på Dagö år 2024, i syfte att göra sammankallandet av stämman ännu mer flexibelt och anpassat till verkliga förhållanden, till exempel vad gäller beslutsför kvorum.

Rågöarnas egna reglemente för allmänna möten har redan sedan 2017 tillämpat dessa principer, som senare föreslogs i 2024 års möte på Dagö, och det har visat sig fungera väl. År 2017 beslutades det, efter påtryckningar från ökommuner, att lagen skulle ändras så att det inte längre var obligatoriskt att kalla till östämma i ökommuner. I den lagändringen togs ingen hänsyn till ESK:s förslag.

Inte heller beaktades ESK:s förslag om att en ö skulle anses vara bebodd även om endast en person är folkbokförd där – eller, om rättskommittén i Riigikogu (Estlands parlament) insisterar på ett krav om minst fem personer,

att ön ändå inte automatiskt ska tas bort från listan över bebodda småöar när befolkningen minskar. Att tas bort från listan innebär nämligen också förlust av det ekonomiska stöd som är knutet till denna status.

Denna ändring påverkade inte Rågöarna direkt, men är av stor betydelse för andra öar. I det lagförslag som ESK lade fram 2024 ingår en möjlighet för öborna att själva begära en östämma i ökommunen, även utan kommunens initiativ. I praktiken är det ändå så att östämmorna äger rum på gemenskapens eget initiativ, men enligt den nuvarande lagen krävs det kommunalt stöd. Därför föreslås i lagändringen att det ska vara möjligt att kalla till östämman även utan att uppnå ett beslutsför kvorum.

ESK:s ändringsförslag till V SaarS innefattar ett nytt moment (§ 5 punkt 51) med följande lydelse: ”Om inte hälften av småöns röstberättigade invånare är representerade vid den östämman och mötet därmed inte är beslutsmässigt, ska öborna, utan att ändra dagordningen, inom tre veckor men tidigast efter en vecka, kalla till ett nytt möte, som då är beslutsmässigt oavsett hur många röster som är representerade.”

De ändringar som antogs vid ESK:s möte på Dagö 2024 beaktar i hög grad lokalsamhällets behov, eftersom de har utformats i samarbete med dem. Tyvärr är det däremot alltmer komplicerat att implementera dessa ändringar i samarbete med myndigheterna. Tillämpningen av V SaarS är av stor betydelse, eftersom lagens § 3 fastställer statens och de lokala myndigheternas mål – bland annat att återställa, bevara och stödja utvecklingsförmågan hos den permanenta bosättningen. Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning har deltagit i ESK:s arbete och anser det vara viktigt, eftersom det är omöjligt att utveckla och bevara det estlandssvenska kulturarv som präglar flera av öarna i århundraden, utan fast bosatta samhällen.

Stöd för detta ges också i § 3 punkt 5 i V SaarS, som säger att ett av statens och kommunernas mål är att bevara ölivets särdrag och den folkliga kulturens kontinuitet. Likaså är övriga punkter i paragraf 3 viktiga, såsom skyddet av naturmiljön samt målen som rör näringsliv och andra områden – vilka alla bidrar till att starka lokalsamhällen kan uppstå, utvecklas och bestå.

JANA STAHL

Estlandssvenskarnas Kulturförvaltningens styrelseordförande

Sündmusi Pakri saarte ajaloo

Teksti toimetas Ivar Rüütli

1283 Suur-Pakri esmamainimine ajalooallikates.

1335 Padise klooster omandab Uusimaal maavaldusi.

1343 Jüriöö ülestõus. Ülestõusnud põletavad Padise kloostri maha. Seda asutakse uuesti üles ehitama 1345. aastal.

28. aprill 1345 ostavad viis rootslast Padise kloostri abtilt Nicolauselt 34 hõbemarga eest Suur-Pakri saare. Samal aastal ostavad kolm rootslast maavalduse Laokülas. Rootsised ostavad Laokülas maad ka 1373. aastal.

1451 Suur-Pakri rootslased pöörduvad Rootsi kuninga Karl Knuttson Bonde Viiburi asehalduri poole ja paluvad endile lääni- ja kaitsekirja, mille nad ka saavad, kuid Tallinna komtuur konfiskeerib selle ja vangistab saadikud.

1555 Suur-Pakri talupojad lähevad Gustav Vasa juurde, et esitada kaebus Padise kloostri abti Georgiuse peale.

1558 Vene vägede sissetung Liivimaal põhjustab elanikkonnale raskusi, mis tipneb Suur-Pakri talupoegade vastuhakus Padise kloostri pealikule Engelbrecht von der Lippele. Saksa ordu võtab kloostri üle ja lõpetab selle tegevuse. Mõisast saab Rootsi kroonumõis.

Juuni 1561 Padise kloostri valdused vahetavad omanikku. Keila mõis ning seeläbi ka Väike-Pakri saar ja Pakri poolsaar lähevad Rootsi riigi kätte.

1562 Väike-Pakril elab 15 talupoega ja 6 kalurit.

1576–1580 Padise kandis ja Harju-Madise kihelkonnas liiguvad venelaste ja tatarlaste väesalgad.

1600 kuningas Karl IX võttis ette maksureformi ja kinnitas Pakri talupoegade kaitsekirjad. 1601. aastal kinnitatakse uued maksumäärad Suur-Pakri talupoegadele.

1601 ja 1611 piirkonnas olevat liikunud Poola väesalgad. Rootsi-Poola sõdade ajal jääb Pakri saartel osa maid sööti ja talud tühjenevad.

1613 Suur-Pakri 29 talust on alles 15 ja 14 on tühjad ning 12 adramaast on kasutusel ainult viis.

22. august 1622 Gustav II Adolf läänistab Padise kloostri koos kloostrile kuuluvate maadega Riia bürgermeister Thomas von Rammile. Saared kuuluvad von Rammide suguvõsale kuni Eesti Vabariigi tekkeni.

4. septembril 1624 ostab aadliseisusesse tõstetud von Ramm ka Vihterpalu mõisa.

19. aprillil 1628 Thomas von Ramm ostab 400 riigitaalri eest Väike-Pakri saare.

1638 talupojad otsivad mõisahärra Claes von Rammi vastu kaitset Stockholmist ja saavad kuninganna Kristiina eestkostevalitsuselt kaitsekirja. Seejärel saadakse 1684. aastal kaitsekiri kuningas Karl XI-lt.

1641 kevad talupojad nõuavad Stockholmis kaitset enda privileegidele.

1660–1661 Suur-Pakri talupojad kaebavad kuberner Bengt Hornile, et mõisnik nõuab makse välja vägivalla abil.

1677 kordub analoogne konflikt.

1680ndad uusi muutusi toob reduktsioon ehk mõisate riigistamine.

1684 Karl XI korraldus rannarootsi talupoegi mereväkke värvata vallandab vastuhaku.

1685 Suur-Pakri talupojad kaebavad kirikuõpetaja peale, kes jutlustavat ainult eesti keeles.

3. aprill 1701 Karl XII kinnitab Laiusel viimase Rootsi kuningliku kaitsekirja.

1710 saari tabab katk. Kõige rängemalt kannatab Väike-Pakri.

1712. aasta adramaarevisjoni kohaselt on Suur-Pakril katku surnud kaks kolmandikku ja Väike-Pakril kolmveerand elanikest.

1718 Peeter I alustab Paldiski sõjasadama ehitust. Tööd katkevad 1723. aastal pisut enne tsaari surma. Keisrinna Jelizaveta Petrovna taaskäivitab ehituse 1746. aastal ja see lõpetatakse aastal 1767.

- 1770** viimane pikem protsessimine toob talupoegadele suure võidu – Vene Justiitskolleegium kinnitab Suur-Pakri talupoegade vanad õigused. Tülid mõisnike ja talupoegade vahel kestavad siiski edasi kuni 1834. aastani.
- 1795** kehtestatakse nekrutikohustus. Eriti suures ulatuses värvati nekruteid saartelt Napoleoni sõdade ajal. Aastatel 1812–1813 võetakse nekrutiks vähemalt 14 meest
- 1858** Suur-Pakri perekonnanimesid hakatakse kandma abieluraamatusse. Alates 1866. aastast kantakse perekonnanimesid ka ristimis- ja matuseraamatusse.
- 1808–1809** saartelt saab jälgida Rootsi-Vene sõja sündmuseid.
- 1808** Briti ja Rootsi sõjalaevad ründavad Pakri lahes Vene mereväge.
- 1854 november** Vene piirivalve vangistab Ahvenamaa saarestikus kolm soolaveoreisil olnud Pakri talupoega.
- 1860ndad** kaks iseõppinud talupoega hakkavad jagama lastele koolitarkust.
- 1881** Suur-Pakrile ehitatakse esimene koolimaja. 1886 18 Suur-Pakri talu ja üks Väike Pakri elanik pöörduvad vene õigeusku. Järgneva neljakümne aasta jooksul pöörduvad nad luteri usku tagasi.
- 23. september 1887** Suur-Pakri Suurkülas puhkeb tulekahju, milles hävib üheksa talu.
- 1890** Suur-Pakri vana kabel põleb maha. 1897 liidetakse 1870. aastast Harju-Madise kiriku juurde kuulunud Väike-Pakri ja Risti kiriku juurde kuulunud Suur-Pakri kogudused Tallinna Rootsi-Mihkli kogudusega
- 1897** Suur-Pakril valmis uus kivikabel. 1901 Väike-Pakrile ehitatakse koolimaja. 1906. aastal tuleb kooliõpetajaks Johannes Pöhl.
- 1918** koos Eesti iseseisvumisega lõpeb mõisnike ajajärk ja pakrilaste teokohustus mõisa kartulipõllul.
- 1931** Suur-Pakrile ehitatakse koolimaja. Mõlema saare lapsed käivad koolis Suur-Pakril.
- 1935** Väike-Pakril avatakse Eesti üks esimesi talumuuseumeid. 1935. a. elab saartel 357 inimest.
- 1939** algab Teine maailmasõda. Sõlmitakse Molotov-Ribbentropi pakt, mis mille tulemusel antakse saared Nõukogude sõjaväebaaside kasutusse. Oktoobris eraldatakse piirkond okastraatiga.
- 1939–1947** saared moodustavad omaette omavalitsusüksuse – Pakri valla.
- 8. märts 1940** president Konstantin Pätsi salajase dekreediga kohaselt tuli saarte elanikel evakueeruda – hiljemalt 1. juuliks Väike-Pakrilt ja 1. oktoobriks Suur-Pakrilt.
- 1940** Stockholmis ilmub Per Söderbäck raamat "Rågöborna" („Pakrilased”). Samal aastal evakueeritakse esimesed 110 pakrilast Rootsi.
- 1941** algab sakslaste sissetung ja Eestisse jäänud pakrilastel avaneb võimalus saartele tagasi pöörduda.
- 1943** kevad nooremad mehed lahkuvad uue mobilisatsiooni kartuses Rootsi.
- 1944** valitseb üldine lahkumismeeleolu. Aastatel 1943–1944 on paljud elanikud lahkunud omal käel ja lahkumine jätkub 1944. aasta 31. augustini. Mahajääjaid on vähe.
- 9. mai 1945** kuni augusti lõpuni 1991 Eestis kestab Nõukogude okupatsioon.
- 1994** august Paldiskist ja Pakri saartelt lahkuvad viimased punaväelased. Püstitatakse väiksemaid suvemaju.
- 2004** Väike-Pakrile asub elama Mati Erki Nyman, kes maetakse kabeliaeda 2014. aastal.
- 2008** OÜ Pakri Tarvas alustab loomade karjatamisega.
- 2009** pakrilased protestivad plaani vastu rajada Suur-Pakrile tuumajaam.
- 2010** õnnistatakse sisse Väike-Pakri kabelitorn ja saarel toimub esimene ristimine taasiseseisvunud Eesti ajal.
- 2017** toimub esimene Pakri üldkogu. Väike-Pakril on 13 püsielanikku (püsielanik on isik, kes alaliselt ja peamiselt elab sellel aadressil).
- 2018** Väike-Pakril on lühikest aega kool, kus õpib kolm last.
- 2025** Väike-Pakril elab viis püsielanikku. Saare kabelitorn on uuesti tõrvatud ja välialal on uued palkpingid. Suur-Pakri kabeli sisetööd on lõpetatud.

Loomulikult on sajandite jooksul toimunud sündmusi, mis on jätnud oma jälje suguvõsadesse ja saare keskkonda, kuid kõike pole siinkohal võimalik kirjeldada ning nii anname sulle, hea lugeja, võimaluse täita tühikud, uurides kirjalikke allikaid või kasutades enda kujutlusvõimet. Mõned lood Pakrite varasemast ja hilisemast perioodist ikkagi leidsid koha selles ajakirjanumbris.

Historiska händelser på Rågöarna

Texten redigerade Ivar Rüütli

1283 Stora Rågö nämns för första gången i skriftliga källor.

1335 Padis kloster får markegendom i Nyland i Finland.

1343 Sankt Görans-nattens uppror. Padis kloster bränns ner under upproret och återuppbyggs år 1345.

28 april 1345 Köper fem svenskar Stora Rågö av abbot Nicolaus i Padis kloster för 34 mark silver. Samma år köper tre svenskar mark i Laoküla, och år 1373 köper fyra svenskar ytterligare mark där.

1451 Stora Rågös svenskar vänder sig till Sveriges kung Karl Knutsson Bonde genom hans fogde i Viborg och ber om läns- och skyddsbrev. De får brevet, men Tallinns komtur beslagtar det och fängslar sändebuden.

1555 Bönder från Stora Rågö uppsöker Gustav Vasa för att framföra klagomål mot abbot Georgius i Padis kloster.

1558 Ryska trupper invaderar Livland och orsakar svårigheter för befolkningen. Detta leder till att bönderna på Stora Rågö gör uppror mot huvudmannen Engelbrecht von der Lippe i Padis kloster. Den tyska orden tar över klostret och avslutar dess verksamhet.

Juni 1561 Padis klosters egendomar byter ägare. Keila herrgård och därmed också Lilla Rågö och Pakri-halvön övergår till svenska kronan.

1562 På Lilla Rågö bor 15 bönder och 6 fiskare. 1576–1580 Ryska och tatariska styrkor rör sig i trakten av Padis och S:t Matthias socken.

1600 Karl IX genomför en skattereform och bekräftar Rågöbornas skyddsbrev. År 1601 fastställs nya skattesatser för Stora Rågös bönder.

1601 och 1611 Polska styrkor sägs ha rört sig i området. Under krigen mellan Polen och Sverige lämnas delar av öarna obrukade och gårdar övergavs.

1613 Av Stora Rågös 29 gårdar återstår 15, 14 gårdar är öde. Av 12 hakar (plogland) finns endast 5 i bruk.

22 augusti 1622 Gustav II Adolf förlämnar Padis kloster med tillhörande egendomar till Rigas borgmästare Thomas von Ramm. Öarna tillhör släkten von Ramm fram till Estlands självständighet.

4 september 1624 Thomas von Ramm köper Vippal herrgård.

19 april 1628 Thomas von Ramm köper Lilla Rågö för 400 riksdaler.

1638 Bönderna söker skydd mot godsägaren Claes von Ramm i Stockholm och får skyddsbrev från drottning Kristinas förmyndarregering. År 1684 får de ett nytt skyddsbrev från Karl XI.

1641 våren Bönderna begär skydd för sina privilegier i Stockholm.

1660–1661 Bönder från Stora Rågö klagar till guvernör Bengt Horn att godsägaren tar ut skatt med våld.

1677 En liknande konflikt upprepas.

1680-talet Nya förändringar följer med reduktionen, då gods återgår till staten.

1684 Karl XI:s order att rekrytera kustsvenska bönder till flottan leder till motstånd.

1685 Bönder från Stora Rågö klagar över prästen som predikar enbart på estniska.

3 april 1701 Karl XII bekräftar det sista kungliga skyddsbrevet i Laiuse.

1710 Pesten på öarna. Lilla Rågö drabbas hårdast.

1712 Enligt jordrevisionen dör två tredjedelar av befolkningen på Stora Rågö och tre fjärdedelar på Lilla Rågö under pesten.

1718 Peter I inleder bygget av krigshamnen Baltischport (Paldiski). Arbetet avstannar 1723, kort före tsarens död. Kejsarinnan Elisabet återupptar bygget 1746 som färdigställs 1767.

1770 Ett långvarigt rättsligt tvistemål slutar i bondernas favör – Ryska justitiekollegiet bekräftar Stora Rågös bönders gamla rättigheter. Trots detta fortsätter tvister med godsägarna fram till 1834.

- 1795** Lagstadgad rekrytering av bönder till armén införs, och öarna drabbas särskilt hårt under Napoleonkrigen. Minst 14 män rekryteras 1812–1813.
- 1808–1809** Från öarna går det att följa händelserna i svensk-ryska kriget.
- 1808** Brittiska och svenska krigsfartyg attackerar ryska marinen i Rågöbukten.
- 1854 november** Tre bönder från Rågö tas till fånga av rysk gränsvakt i Ålands skärgård under salttransport.
- 1858** Familjenamn i Stora Rågö börjar antecknas i vigselböcker. Från 1866 även i dop- och begravningsböcker. 1860-talet Två självlärdade bönder börjar undervisa barn.
- 1881** Första skolhuset byggs på Stora Rågö. 1886 18 gårdar på Stora Rågö och en invånare på Lilla Rågö konverterar till den rysk-ortodoxa tron. Under de närmaste 40 åren återgår de till luthersk tro.
- 23 september 1887** En brand i Storbyn på Stora Rågö förstör nio gårdar.
- 1890** Stora Rågös gamla kapell brinner ner. 1897 Rågöförsamlingar som tillhört S:t Matthias kyrka (från 1870) och Kors förenas med den svensk-finska Sankt Mikael-församlingen i Tallinn.
- 1897** Nytt stenkäppl byggs på Stora Rågö. 1901 Skolhus byggs på Lilla Rågö. Johannes Pöhl blir lärare 1906.
- 1918** Godsägarväldet upphör med Estlands självständighet. Rågöborna slipper dagsverken på godsets potatisäkrar.
- 1931** Nytt skolhus byggs på Stora Rågö. Barn från båda öarna går där i skolan.
- 1935** Ett av Estlands första friluftsmuseer öppnas på Lilla Rågö. 357 personer bor då på öarna.
- 1939** Andra världskriget börjar. Molotov-Ribbentrop-pakten leder till att öarna överläts till Sovjets militärbaser. Områden omges av taggtråd i oktober.
- 1939–1947** Öarna är en egen kommun – Rågö kommun.
- 8 mars 1940** Enligt president Konstantin Päts hemliga dekret måste invånarna evakueras – senast den 1 juli från Lilla Rågö och 1 oktober från Stora Rågö.
- 1940** Per Söderbäcks bok ”Rågöborna” publiceras i Stockholm. Samma år evakueras de första 110 rågöborna till Sverige.
- 1941** Tyska trupper invaderar. Rågöbor i Estland kan återvända till öarna.
- Våren 1943** Unga män lämnar öarna i rädsla för ny mobilisering.
- 1944** Allmän flyktstämning råder. Mellan 1943 och 1944 lämnas öarna på egen hand. Flykten pågår till 31 augusti 1944. Endast några få blir kvar.
- 9 maj 1945 – 20 augusti 1991** Sovjetisk ockupation av Estland.
- Augusti 1994** De sista sovjetiska soldaterna lämnar Paldiski och Rågöarna. Små sommarhus byggs.
- 2004** Mati Erki Nyman flyttar till Lilla Rågö. Han begravs på kyrkogården 2014.
- 2008** Företaget Pakri Tarvas inleder betesverksamhet på öarna.
- 2009** Rågöbor protesterar mot planer på att bygga ett kärnkraftverk på Stora Rågö.
- 2010** Lilla Rågös klocktorn invigs. Första dopet efter Estlands återupprättade självständighet äger rum på ön.
- 2017** Första Rågöstämman hålls. Lilla Rågö har 13 invånare.
- 2018** En skola med tre barn verkar kort tid på Lilla Rågö.
- 2025** Fem fastboende bor på Lilla Rågö. Klocktornet har tjärbehandlats på nytt och uteplatsen fått nya timmerbänkar. Stora Rågös kapell har fått färdig interiör.

Självklart har många händelser under seklernas lopp satt sina spår i både släkter och landskap. Allt ryms inte här – men kära läsare, du kan fylla i tomrummen själv genom skriftliga källor eller fantasi. Några av dessa berättelser från Rågöarnas dåtid och nutid har fått plats i detta nummer.

FOTO: ERM – BTH STUDIO

FOTO: SILVER RAIDLA

FOTO: SIMO SEPP

Aibolands kalender inkl. sommarens evenemang i den svenska gemenskapen i Sverige. Mer information om lokala aktiviteter finns på kommunernas webbplatser i Estland, på Visitaiboland samt hos olika kulturföreningar i Estland och Sverige – bland annat på www.estlandssvenskarna.org.

JULI

- 1–2.07 REVAL ESTO pågår i Tallinn
- 3–6.07 REVAL Den 28:e sång- och dansfestivalen
- 7–13.07 NUCKÖ Rickul/Nuckö Hbf firar hemvänderveckan
- 8.07 ERM i Dorpat/Tartu planerar att anordna guidning på svenska denna dag av utställningen "Estlandssvenskar"
- 8–15.07 RUNÖ Fiolläger
- 12.07 NARGÖ Kustfolksfestival
- 13.07 Gudstjänst på Stora och Lilla Rågö
- 13.–15.07 Stick-talko på Runö – att sticka tillsammans på ruhniskt vis
- 14.07 Rågöarnas VIII allmänt möte

KALENDER EESTI KEELES LEHEKÜLJEL 27

- 21.07 ERM i Dorpat/Tartu planerar att anordna guidning på svenska denna dag av utställningen "Estlandssvenskar"
- 26.07 ORMSÖ Rälby marknad
kl 14 ORMSÖ Ormsökistan i Sviby
- 27.07 NARGÖ Nargödagen med gudstjänst i Nargö kapell och andakt på kyrkogården
- 27.07 ORMSÖ Gudstjänst och konsert i S:t Olofs kyrka
- 28.07 ORMSÖ Midnattsmässa i S:t Olofskyrkan
VORMSI Ansambel Vox Clamantis konsert
Püha Olavi kirikus
kl 22 VORMSI Öömissa Püha Olavi kirikus
- 29.07 kl 12 ORMSÖ Gudstjänst i S:t Olofs kyrka med efterföljande kaffe på hembygdsgården i Sviby
kl 15 ORMSÖ Fika på Hembygdsgården i Sviby

AUGUSTI

- 1.08 DORPAT ERM planerar att anordna guidning på svenska denna dag av utställningen Rannarootslased. Estlandssvenskar. Estonia Swedes
- 6–10.08 ORMSÖ Talharpas läger
- 9.08 HAPSAL kl 12 Gamla hamnens marknad, rökt fisk – vid Aibolands museum
- 9.08 kl 18–20 ORMSÖ Folkdanslag Ormsö 33
- 20.08 Estlands återsjälvständighetsdag
- 29.08 ORMSÖ Natt av forntida ljus

Det är inte så mycket att hålla reda på i år – tre viktiga saker står ändå tydligt ut.

1

Besök utställningen om estlandssvenskar på Eesti Rahva Muuseum i Tartu – öppen hela året. Ta med vänner och släkt!

25.05.2025–28.06.2026

2

Gå till Mardimarknaden för att uppleva estlandssvenskt arv och hitta julklappar. Gärna i gott sällskap.

6.–8.11.2025

3

Kom ihåg att alla som har rösträtt till kulturförvaltningens nya kulturråd fyller i och postar sin röstsedel i tid. Fråga gärna familjen – och hjälp om någon inte gjort det än.

7.–9.11.2025

FOTOVÕISTLUS / FOTOTÄVLING

Aibolandi rikkus

AIBOLANDS RIKEDOM

Kutsume üles pildistama enda kodu-, suvitus- või lemmikkohas objekte või nähtusi, mis seostuvad sinu jaoks ajalooliste asualade rannarootslaste kultuuripärandiga.

Vi uppmanar att fotografera föremål eller företeelser i sitt hem, sommarställe eller favoritplats som för dem förknippas med kulturarvet från estlandssvenskarnas historiska bosättningsområden.

Fotovõistlusel ei hinda me ainult fotol näha olevat. Lisa kindlasti foto juurde lühike tutvustus: mis oli see, mis ajendas pildistama just seda objekti, nähtust, persooni vmt ning lisa ka enda fotole pildiallkiri. Osad fotovõistlusel osalevad tööd avalikustame veebiajakirja Eestirootslane järgmistes numbrites ning Aibolandi aasta lõppedes, 2026. aasta maikuu teatame soliidse žürii väljavalitud 12 parimast tööst (iga vanuserühma kolm parimat), mida autasustatakse toredate auhindadega. Esitada võid 1–5 fotot.

Fotovõistlusel on järgmised vanuseklassid, mida arvestatakse võistluse tulemuste hindamisel:

1. Lapsed kuni 6-aastased;
2. Koolilapsed kuni 18-aastased;
3. Täiskasvanud vanuses 20–50;
4. Vanuses 50+.

Palun lisa töö saatmisel enda ees- ja perekonnanimele juurde ka vanus ja kontakttelefon, et saaksime sinuga ühendust võtta. Töö avalikustamisel lisame juurde autori nime ja autori enda loodud pildiallkirja, kuid ei avalikusta muid isikuandmeid.

Tehnilised nõuded:

- JPG (maksimaalse kvaliteediga) või TIFF formaat;
- Pikem külg minimaalselt 2500 px;
- Minimaalselt töödeldud, ilma lisatud elementideta.

Indu pildistamiseks ja jääme põnevusega ootama teie saadetisi e-postile kõige hiljemalt 1.04.2026.

I fototävlingen bedömer vi inte enbart vad som syns på bilden. Bifoga gärna en kort presentation till varje foto: vad var det som fick dig att fotografera just detta föremål, fenomen, person eller liknande? Ge också din bild en bildtext. Några tävlingsbidrag som skickas in kommer att publiceras i kommande nummer av nåttidskriften Eestirootslane. I slutet av Aibolandsåret, i maj 2026, tillkännager vi de 12 bästa bidragen som valts ut av en gedigen jury (tre vinnare i varje åldersgrupp). Dessa belönas med fina priser. Du kan skicka in 1–5 bilder.

Följande åldersklasser gäller för tävlingen:

1. Barn upp till 6 år;
2. Skolbarn upp till 18 år;
3. Vuxna mellan 20 och 50 år;
4. Personer över 50 år.

När du skickar in ditt bidrag, kom ihåg att ange för- och efternamn, ålder och telefonnummer, så att vi kan kontakta dig vid behov. Vid publicering av bilderna anger vi fotografens namn och bildtext, men inga andra personuppgifter.

Tekniska krav:

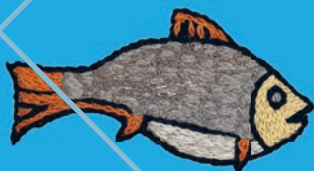
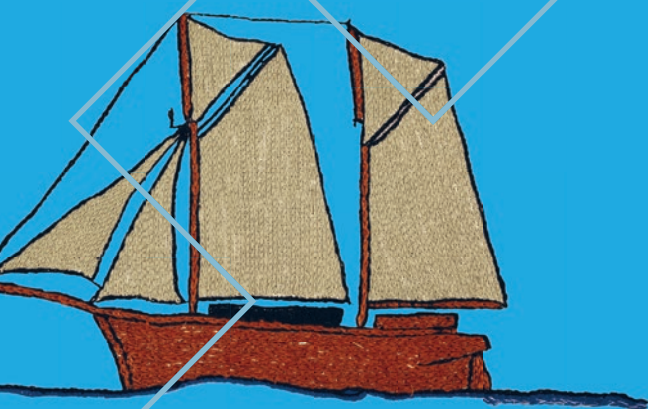
- JPG (med högsta kvalitet) eller TIFF-format;
- Minst 2500 pixlar på den längre sidan;
- Minimalt redigerad, utan tillagda element.

Vi önskar dig inspiration och ser med spänning fram emot dina bidrag! Skicka dina bilder till e-post senast 1.04.2026.

info@eestirootslane.ee

ESTLANDS- SVENSKAR RANNA- ROOTSLASED

 EESTI RAHVA
MUUSEUM
Estonian National Museum

25.05.2025–28.06.2026

De som steg i land och slog rot
Randunud ja juurdunud

Rannarootsi Muuseum
Aibolands Museum

